

Усім — про все

СВІТ

<http://svit11.wordpress.com>

НАЙЦІКАВІША
ГАЗЕТА
ДЛЯ КОЖНОГО
З ВАС
Чернігівщина.
Україна. Світ

-інфо

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ГАЗЕТА

Виходить з лютого 2012 року

№251 21 вересня 2023 року

Ціна 8 гривень

Український вибір

Газета продовжує хроніку війни, що її друкує всі останні місяці.

6 вересня

Рада призначила Умерова міністром оборони. Верховна Рада України схвалила призначення ексголови Фонду держмайна Рустема Умерова на посаду очільника Міноборони. Його кандидатура була внесена в Раду президентом. Парламент напередодні відправив у відставку Олексія Резнікова з посади міністра оборони. Також 5 вересня Верховна Рада звільнила Умерова з посади голови ФДМ.

7 вересня

Українське зерно вже пішло на експорт через порти Хорватії. Україна готова розвивати цей торговий шлях, розширюючи можливості транспортного коридору.

Міністерство оборони США оголосило про новий пакет військової допомоги для України. Пакет вартістю у 600 мільйонів міститиме обладнання для посилення системи протиповітряної оборони України, артилерійські боєприпаси та інші засоби. Зокрема, до нового пакету військової допомоги увійшли додаткові боєприпаси для високомобільних артилерійських ракетних систем (HIMARS); 105-мм артилерійські снаряди; засоби радіоелектронної боротьби та протидії радіоелектронній боротьбі; боєприпаси для розмінування та знищення перешкод; обладнання для розмінування.

9 вересня

За даними української розвідки, Росія зосередила на тимчасово окупованих українських територіях, зокрема в Криму, понад 420 тисяч своїх військовослужбовців. Це, якщо не рахувати Росгвардію, інші структури, спеціальні підрозділи, силові структури РФ, які забезпечують окупаційну владу на наших територіях.

11 вересня

Рада Європи відреагувала на фіктивні «вибори» росіян в Україні. Фіктивні «вибори», які Росія провела днями на окупованих територіях України, є недейсними відповідно до міжнародного права. Про це йдеться у спільній заяві глави Комітету міністрів Ради Європи Кріш'яніса Карінша, президента Парламентської асамблеї Ради Європи Тіні Кокса та генерального секретаря Ради Європи Марії Пейчинович-Бурич. Вони підтвердили непохитну підтримку суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

Європейський Союз також заявив про невизнання російських фейкових «виборів» на окупованих територіях України і наголосив, що керівництво РФ відповідатиме за наслідки цих незаконних дій.

13 вересня

У Севастополі горять російські десантний корабель та підводний човен. Вранці українські війська успішно атакували доки Севастопольського суднобудівного заводу. Удар України по кораблях Чорноморського флоту Росії в окупованому Севастополі можна вважати великим успіхом: великий десантний корабель було уражено втретє в цій війні, а підводний човен — вперше. Йдеться про виведення з ладу на тривалий строк чи навіть повне знищення підводного човна «Ростов-на-Дону» та великого десантного корабля «Мінськ».

Всі країни Балтії закрили в'їзд автомобілям з російською реєстрацією. Таким чином вони виконали рекомендації Європейської комісії.

В Чорному морі Сили оборони Півдня знищили ворожий патрульний катер КС-701 «Тунець».

Європарламент визнав Лукашенка співучасником злочинів Росії. Європейський парламент у резолюції «Про відносини з Білоруссю» визнав самопроголошеного президента Білорусі Олександра Лукашенка співучасником злочинів, скоєних Росією в Україні, зокрема у депортації дітей.

Окрім видачі ордеру на арешт Лукашенка, парламент закликає Раду Євросоюзу розширити перелік підсанкційних осіб і додати до нього причетних до примусової депортації українських дітей до Білорусі.

14 вересня

В ніч на 14 вересня військова контррозвідка СБУ та ВМС провели унікальну спеоперацію біля Євпаторії — знищили російський комплекс ППО «Тріумф» вартістю 1,2 млрд доларів. По цілі ефективно відпрацювали безпілотники та ракети «Нептун». Спочатку безпілотники СБУ вразили «очі» комплексу — радар та антени. А після виведення з ладу радіолокаційних станцій, підрозділи ВМС двома крилатими ракетами «Нептун» вдарили по пускових комплексах С300/400 «Тріумф».

«Укрзалізниця» запускає новий поїзд із Рави-Руської до Варшави. Поїзд курсуватиме щодня і перевезитиме загалом 500 пасажирів в обох напрямках. На станції Рава-Руська буде організовано зручну пересадку на поїзди, які доправлятимуть пасажирів до Львова. Також «Укрзалізниця» очікує, коли Польща погодиться відкрити між Києвом та Варшавою ще один додатковий маршрут. У травні 2023 року такий поїзд уже здійснив тестове курсування. Запуск цього маршруту дозволить у 2-3 рази збільшити пропозицію місць для прямого сполучення між столицями двох країн.

15 вересня

Український морський дрон підбив російський ракетний корабель «Самум». Морський дрон СБУ «Морський малюк» влучив по ракетному кораблю «Самум» недалеко від входу у Севастопольську бухту. «Малюк» влучив у задню праву частину судна, завдавши значних пошкоджень, через що корабель втратив хід. Для цієї атаки СБУ використала експериментальний зразок морського дрону, який здатен працювати в шторм, ховаю-

чись від виявлення за високими хвилями. Під час спеоперації висота хвиль сягала 1,5 - 2 м.

Найкращий результат в історії: Україна здобула на «Іграх нескорених» 34 медалі. Збірна України завершила виступи на Іграх нескорених-2023, що відбулися в німецькому Дюссельдорфі, здобувши свій найкращий результат в історії — 34 медалі, з яких 12 золотих, 14 срібних та 8 бронзових.

Команда (на фото) була представлена найбільшим складом у своїй історії: 25 учасниками. Серед них — військові й ветерани ЗСУ, Нацгвардії, Національної поліції та добровольчих батальйонів. Українці змагалися в дев'яти видах спорту: легкій атлетичі, паверліфтингу, веслуванні на тренажерах, плаванні, стрільбі з лука, велоспорті, волейболі сидячі, баскетболі на візках та настільному тенісі, що цього року дебютував у програмі Ігор. Крім того, низка українських учасників виступила й у регбі на візках: у складі об'єднаної команди, до якої ввійшли воїни різних країн.

17 вересня

Польща заборонила в'їзд на свою територію автомобілів, зареєстрованих в Росії. Міністр внутрішніх справ Польщі Маріуш Камінський пояснив: «Російські вантажівки вже підпадали під цю заборону. Зараз ми закриваємо цю справу. Жоден російський автомобіль не в'їде до Польщі. Це стосується всіх автомобілів, як тих, що використовуються в комерційних цілях, так і приватних — незалежно від того, чи керує автомобілем або володіє ним громадянин Росії, чи громадянин іншої країни».

Прем'єр Польщі порівняв газові домовленості Путіна й Меркель з пактом Молотова-Ріббентропа. Матеуш Моравецький розкритикував колишню канцлерку Німеччини Ангелу Меркель за домовленості про постачання енергоресурсів із Росії, провівши паралелі з пактом Молотова-Ріббентропа, який уможливив Другу світову війну. Про це Моравецький заявив у промові після державних заходів із нагоди 84-ої річниці нападу Радянського Союзу на Польщу.

Як відомо, 1 вересня 1939 року Друга світова війна почалася нападом нацистської Німеччини на Польщу. Але цього року передував підписаний у серпні того року так званий Пакт Молотова-Ріббентропа, угода між комуністичним СРСР і нацистською Німеччиною. За цим Пактом два тоталітарні режими ділили сфери впливу на континенті. І за цим Пактом Радянський Союз 17 вересня

Триває передплата на нашу газету на 2023 рік

Усі поштові відділення й листноші області ведуть передплату на «Світ-інфо» на будь-який термін і на будь-яку адресу в області.

Передплатний індекс «Світ-інфо» — 86514

Основні теми газети:

- Події в області, Україні і світі.
- Політика, соціальні проблеми, екологія.
- Публікації раніше невідомої нам історії України, СРСР.
- Проза і поезія відомих письменників світу.
- Культура, мистецтво, спорт.
- Корисні поради.
- У світі цікавого.

«Світ-інфо» — газета для кожного з вас!

Передплатна ціна — без змін:
16 гривень на місяць.

Долучайте нових читачів

Прочитавши нашу газету, покажіть її друзям, знайомим, колегам, запропонуйте також передплатити.

Державний секретар США Блінкен: візит в Україну

6 – 7 вересня в Україні перебував з візитом Держсекретар США Ентоні Блінкен. Це одна з вищих посад в уряді США, аналог міністра закордонних справ, керівник Державного департаменту США.

На початку візиту Блінкен побував на Берковецькому кладовищі столиці, де віддав шану полеглим захисникам України.

Під час спільного з міністром закордонних справ України Дмитром Кулебою підходу до преси Блінкен заявив, що Сполучені Штати бачать хороший прогрес щодо контрнеступу українських збройних сил та пообіцяв Україні довготривалу підтримку. Він нагадав, що під час кожного свого візиту в Україну за час повномасштабної війни вражений хоробрістю і стійкістю українців. Держсекретар додав, що США також співпрацюватимуть з партнерами для того, щоб допомогти Україні відбудуватися і ставати сильною економікою та сильною демократією. «Ми продовжимо стояти на боці України, і сьогодні ми оголошуємо про нову допомогу на загальну суму понад 1 мільярд доларів у рамках цих спільних зусиль».

Блінкен 7 вересня зустрівся з українськими прикордонниками, яким Штати передають американські бронемашини MRAP. Пряма мова Блінкена: «Відвідали прикордонників, щоб побачити, як вони продовжують захищати територію та народ України. Ми надаємо 300 мільйонів доларів нового фінансування правоохоронному сектору України для продовження цієї важливої роботи. Сполучені Штати нададуть 190 автомобілів MRAP, щоб дати змогу хоробрим українським правоохоронцям захищати мирних жителів, особливо тих, хто знаходиться поблизу лінії фронту».

Ентоні Блінкен 7 вересня відвідав село Ягідне поблизу Чернігова, де торік російські окупанти у шкільному підвалі утримували кількост цивільних. Держсекретар США наголосив, що російська окупаційна армія продовжує здійснювати звірства на території України. «Але ми також бачимо дещо інше, що є неймовірно потужним, і це надзвичайна стійкість українського народу... українці об'єднуються, щоб знешкочити боєприпаси і міни, і все відбудувати — буквально повернути землю, яку у них забрали. Ми дуже пишаємось тим, що є партнерами України у всіх цих зусиллях», підкреслив Блінкен

Український вибір

1 Прем'єр Польщі заявив, що 17 вересня слугує нагадуванням про «зловісні наслідки російсько-німецького союзу». «Ми також нагадуємо собі про сучасні небезпеки німецько-російського альянсу. Саме цей союз призвів до можливості нападу Росії на Україну в першу чергу через ту кошмарну газу, сировинну політику, яку проводила Німеччина», сказав він. «Так само, як був пакт Молотова-Ріббентропа, про який ми дуже добре знаємо, так само, де-факто, був газовий і сировинний пакт Меркель-Путіна». Він також нагадав, що польська сторона готує звіт про збитки, завдані радянською окупацією Польщі, щоб у майбутньому домогтися стягнення компенсації з російської влади.

18 вересня

Борель: Війною проти України Росія топче статут ООН. Високий представник Європейського Союзу Жозеп Боррель заявив, що Росія війною проти України топче статут ООН. На Генеральній асамблеї ООН Євросоюз закличе до реформи та вчергове наголосить на підтримці України. Пряма мова: «Цей тиждень припадає на критичний момент для світової та багатосторонньої системи. Своєю агресивною війною проти України Росія, яка є ядерною державою та постійним членом Ради безпеки ООН, топче Статут ООН. Незважаючи на неодноразові заклики Генеральної асамблеї до відповідальності, Росія не дозволяє Раді безпеки виконувати свою роль, не лише в Україні, але також будь-де, що є загрозою для надійності всієї системи Об'єднаних націй».

Боррель зауважив, що російська агресивна війна проти України залишається найбільшою загрозою високого рівня. «Ми скористаємося цьогорічним тижнем щоб роз'яснити нашу непохитну підтримку для України, залучити країни з усіх куточків світу, щоб вони приєдналися до нас у захисті статуту ООН та у заперечення російського неоімперіалізму. Ми не можемо повертатися до світу, де «сила визначає право». Імперативом має бути безпека для всіх держав, великих та малих, особливо для тих, що розвиваються», наголосив Боррель.

Суд у Гаазі поновлює слухання за позовом України проти РФ щодо геноциду. Міжнародний суд ООН 18 вересня поновив слухання у позові України проти Росії щодо конвенції про геноцид. Слухання проходять у два раунди: Росія матиме слово 18 та 25 вересня, а Україна виступатиме 19 та 27 вересня.

Справа стосується тлумачення, застосування та виконання Конвенції 1948 року про запобігання злочину геноциду і покарання за нього. У позові до Міжнародного суду ООН Україна вимагає притягнути РФ до відповідальності за спотворення поняття «геноцид». Цей позов Україна подала 26 лютого 2022 року, через два дні після початку повномасштабного вторгнення РФ. До справи долучилися 32 держави. Вони також візьмуть участь у судовому засіданні.

Українські війська за час наступу на півдні звільнили вже більше ніж 260 кв.км, а на бахмутському напрямку – 51 кв. км. Українські військові просуваються на Мелітопольському напрямку.

В окупованому Донецьку пролунали вибухи біля «адміністрації» сепаратистів. Вибухи пролунали біля будівлі так званої «адміністрації» глави ДНР у центрі міста. Було щонайменше одне влучання в будівлю, яка зазнала ушкоджень.

Втрати російських агресорів із 24. 02. 22 по 18. 09. 23 орієнтовно склали: особового складу – близько 272940 осіб; танків – 4623; бойових броньованих машин – 8834; артилерійських систем – 6027; ракетних систем залпового вогню – 776; засобів ППО – 525, літаків – 315, гелікоптерів – 316; безпілотних літальних апаратів оперативного-тактичного рівня – 4769; крилатих ракет – 1462; кораблів/катерів – 20; автомобільної техніки та автоцистерн – 8571; спеціальної техніки – 901.

«Харківські угоди» – це початок здачі Криму Януковича та Азарова заочно судитимуть

Правоохоронці передали до суду обвинувальний акт щодо колишніх президента Віктора Януковича і прем'єр-міністра Миколи Азарова за обвинуваченням у вчиненні держзради та надання допомоги РФ у проведенні підривної діяльності проти України.

Повідомлення Державного бюро розслідувань: «Працівники ДБР завершили спеціальне досудове розслідування стосовно колишніх президента та прем'єр-міністра України за обвинуваченням у вчиненні державної зради та надання допомоги російській федерації у проведенні підривної діяльності проти України. Обвинувальний акт направлено до суду (Печерського районного суду м. Києва -ред. УП)».

Як встановили слідчі ДБР, колишній президент України у 2010 році отримав вказівку від керівництва РФ продовжити термін перебування Чорноморського флоту РФ на території АР Крим та Севастополя. Згідно з базовими угодами 1997 року між Україною та РФ цей строк закінчувався у 2017 році.

Раніше Україна підтвердила наміри не

продовжувати дію цих угод та підготувати двосторонній Меморандум з виведення флоту РФ. Російська сторона проігнорувала офіційне звернення. Через енергетичний шантаж росіяни вирішили примусити тодішнє українське керівництво продовжити термін перебування ЧФ у Криму. Це надалі призвело до анексії півострова.

У квітні 2010 року в державній резиденції РФ «Ново-Огарьово» українська делегація на чолі з прем'єр-міністром України (Азаровим) отримала остаточний текст проєкту угоди про продовження строку перебування ЧФ РФ в Україні.

Потім на закритому засіданні українського уряду прем'єр-міністр та міністр закордонних справ запевнили присутніх про необхідність та важливість підписання цієї угоди нібито в економічних інтересах країни. Адже, отримання знижки на вартість російського газу має вимушений характер з огляду на стан економіки держави.

Крім порушення Конституції та низки законів, угода по суті передбачала розміщен-

ня нової військової бази на території України та фактично вводила нові правила продовження строку перебування ЧФ РФ в нашій країні

Поспішаючи догодити Росії, Янукович у лічені дні вніс законопроект про ратифікацію угоди як невідкладний для позачергового розгляду Верховною Радою, і 27. 04. 2010 року рішення було ухвалено депутатами.

У результаті злочинних дій тодішнього керівництва країни відбулось нарощування особового складу та військової техніки збройних сил РФ на території АРК та Севастополя.

Ці сили ворог використав для окупації півострова у 2014 році. Також слідством задокументовано збитки держави, завдані екс-керівництвом країни через підписання Харківських угод, на понад один трильйон вісімдесят мільярдів гривень.

Колишні керівники держави обвинувачуються у вчиненні державної зради та наданні допомоги Російській Федерації у проведенні підривної діяльності проти України.

50 років перевороту в Чилі Між лівим і правим тоталітаризмом

Довідково. Чилі, офіційна назва – Республіка Чилі, країна на заході Південної Америки. Займає довгу вузьку смугу суші між горами Андами на сході і Тихим океаном на заході. Площа 756 096 км², населення – 17,5 мільйона (на 2017 рік). Столиця та найбільше місто – Сантьяго, державна мова – іспанська. Межує на півночі з Перу, на сході за хребтами Анд – з Болівією і Аргентиною.

Державний переворот був здійснений 11 вересня 1973 року армією та корпусом карабінерів. В результаті було повалено уряд коаліції лівих сил «Народна єдність», а президент держави Сальвадор Альєнде загинув.

Ліві сили при владі

Соціаліст Сальвадор Альєнде (народився 26. 07. 1908), який переміг на президентських виборах 1970 року, не мав підтримки абсолютної більшості виборців. За підсумками всенародного голосування, Альєнде набрав 36,6 % голосів, що лише на півтора відсотка більше, ніж його конкурент від правої Національної партії. За Конституцією президента з двох кандидатур, які набрали найбільшу кількість голосів, повинен був обрати Конгрес. У Конгресі у «Народної єдності» було 80 місць з 200, у ХДП — 75. 24 жовтня Альєнде був обраний Конгресом президентом, отримавши голоси депутатів фракції ХДП після того, як підписав Статут про конституційні гарантії, узгоджений з християнськими демократами.

Прийшовши до влади, соціалісти, як і обіцяли, стали займатися масовими експропріаціями землі і підприємств. Негайно були націоналізовані всі найбільші приватні компанії та банки. За перші два роки діяльності «Народної єдності» було експропрійовано близько 3500 маєтків загальною площею 500 тис. гектарів землі, в основному поливної, що складало приблизно четверту частину всієї оброблюваної в країні землі.

Як тільки стали відомі результати виборів 1970 року, великі скотарі почали забивати худобу, щоб вона не була віднятою новою владою. Інші власники худоби, чий маєток простягалися уздовж кордону Чилі з Аргентиною, перегнали свої стада в Аргентину.

В ході націоналізації виникла напруженість у відносинах зі США, коли північноамериканські фірми, які вклали великі капітали в мідеплавильному промисловості Чилі, відмовилися прийняти «компенсацію» за відібрані

у них підприємства. Були підвищені податки на власників на 50 відсотків.

Разом з тим після приходу Альєнде до влади в країні спостерігалось економічне зростання. У 1971 році валовий національний продукт (ВНП) виріс на 8,5 %. У 1972 р ВНП зріс на 5 %. Безробіття скоротилося до кінця 1972 р до 3 % з 8,3 % в 1970-м.

Відсутність у «Народної єдності» парламентської більшості вимагала для стійкості державної влади створення лівоцентристської коаліції з ХДП. Однак через те, що уряд проводив радикальну політику, неприйнятну для централістів, він не мав підтримки ні більшості народу, ані парламентської більшості. Переговори з ХДП зайшли в глухий кут після вбивства ультралівими терористами в червні 1971 року лідера правої крила ХДП Суховича. Після цього ХДП і Національна партія сформували у парламенті різко опозиційну до уряду правоцентристську більшість, а перед парламентськими виборами у березні 1973 створили «Конфедерацію за демократію», яка і здобула перемогу, набравши 55,49 % голосів у Палату депутатів і 57,25 % у Сенат.

Економічна і соціальна криза

З весни 1973 року у Чилі розпочинається економічний застій. Незважаючи на економічне зростання, інфляція становила 22,1 % в 1971 р. завдяки адміністративному контролю за цінами, у першій половині 1972 року зросла до 28 %, у другій половині 1972 року склала 100 %, а в першій половині 1973 року 353 %. Хоча уряд і регулював ціни, проте їхнє зростання не компенсувало збільшення грошової маси, що призвело до товарного дефіциту і розширення «чорного ринку». Економічний стан Чилі ще більше погіршився, коли на світових ринках впали ціни на мідь і відбулася девальвація долара, від курсу якого серйозно залежала експортна економіка країни.

У травні 1973 року в президентському посланні конгресу Альєнде писав: «Ми повинні визнати, що виявилися нездатними створити відповідне до нових умов керівництво економікою, що нас захопив бюрократичний смерч, що у нас немає необхідних інструментів для вилучення прибутків буржуазії, і що політика перерозподілу доходів здійснювалася в умовах відриву від реальних можливостей економіки».

3 жовтня 1972 року почався масовий страйк вантажоперевізників, який практично паралізував транспортне сполучення. Події повільно перетекли у громадянську війну. Що не день відбувалося до 30 терактів. Ліві екстремісти здійснювали експропріації банків, напади на магазини і поліцейських. Усього ж до серпня 1973 року було знищено понад 200 мостів, шосейних доріг та залізниць, нафтопроводів, електропідстанцій, ЛЕП та інших об'єктів. Їх загальна вартість становила 32 % річного бюджету Чилі. Через диверсії навесні загинула половина зібраного врожаю фруктів і овочів, а також кілька тисяч го-

лів худоби.

У червні 1973 відбулася спроба правої військової перевороту, яку придушили лояльні до уряду військові. Але вже 25 серпня 1973 р. 30 військових моряків захопили радіостанцію і закликали до непокорі командуванню флоту.

В Конгресі 22 серпня 1973 року опозиційна правоцентристська більшість в Палаті депутатів після тривалої підготовки схвалила (81 проти 47 голосів) «погодження палат» щодо незаконності дій уряду. Президентові Альєнде були пред'явлені звинувачення: в авторитарних устремліннях і прагненні знизити роль законодавчої влади; в нехтуванні рішеннями судів і заступництві злочинцям, пов'язаним з правлячою партією; в замаху на свободу слова, арешти, побиття і катування опозиційних журналістів та інших громадян; в замаху на університетську автономію; в замаху на власність; у незаконному переслідуванні страйкарів; у терорі населення за допомогою озброєних банд; у введенні в освіту марксистської ідеології і т.д.

Метою перевороту було повалення законно обраного президента-соціаліста Сальвадора Альєнде, якого не вдалося усунути від влади невійськовим шляхом. Заклотники пояснювали необхідність повалення Альєнде прагненням не допустити громадянську війну.

Однак, ліві та комуністичні сили стверджують, що цілями були:

припинення економічних перетворень, що проводилися урядом Народної єдності, зокрема аграрної реформи;

повернення націоналізованих підприємств колишнім власникам, зокрема корпораціям США;

розгром лівого руху, впливового в Чилі, включаючи соціалістів, комуністів, ультралівих руху, радикалів і лівих демокристів.

Хід перевороту

Військовий переворот розпочався в ніч з 10 на 11 вересня 1973 року на кораблях ВМС Чилі, які брали участь у спільних з ВМС США маневрах біля берегів Чилі. Кілька сотень (точне число досі невідоме) матросів і офіцерів – прихильників «Народної єдності» – було розстріляно, і їх трупи скинуто в море.

Рано-вранці 11 вересня кораблі ВМС обстріляли порт і місто Вальпараїсо, потім висадили десант і захопили місто.

О 6:30 ранку заколотники почали операцію із захоплення столиці Чилі Сантьяго. Було захоплено телецентр і низку стратегічних об'єктів. Праві радіостанції «Агрікультура», «Мінерія» і «Бальмаседа» передали в ефір заяву бунтівників про переворот і створення військової хунти у складі командувача сухопутними силами генерала Аугусто Піночета, командувача ВМС адмірала Хосе Меріно, командувача ВПС генерала Густаво Лі і виконуючого обов'язки директора корпусу карабінерів генерала Сесара Мендоси.

Сальвадор Альєнде

Всесвітній Форум українців

В Києві 25 – 26 серпня без особливого суспільного резонансу пройшов VII Всесвітній Форум українців. Хоч досі це були велелюдні зібрання світового українства. Саме світового, адже вони збирали представників і від нашої держави, і від українського зарубіжжя, діаспори. Щодо населення України, то воно за три десятиліття, на жаль, скоротилося з 50 десь до 40 мільйонів. Нинішня велика війна змусила стати біженцями ще кілька мільйонів наших співгромадян.

Натомість ми говоримо про десь 20 мільйонів закордонних українців. Це діаспора, до якої не зараховуємо наших заробітчанин, котрих було за кордоном не один мільйон ще до війни, і, звичайно ж, нинішніх біженців.

Цифра у 20 мільйонів доволі умовна. Адже, як це не прикро, йде асиміляція тих перших хвиль еміграції, якій загалом уже набагато більше 100 років. З кількох мільйонів українців Російської Федерації, а це найбільш чисельна діаспора, важко нині сказати, скільки їх насправді, в тому числі й через примусову русифікацію.

Але так чи інакше, «Нашого цвіту – по всьому світу», як говорить один з лозунгів Форумів. І саме вони покликані об'єднувати світове українство. Адже діаспора – це був і є могутній фактор підтримки України у світі.

Всі Всесвітні форуми українців проходили в Києві, зазвичай в річницю святкування незалежності України.

I Всесвітній форум українців відбувся в Києві 21 – 24 серпня 1992 року, на першу річницю проголошення незалежності. На ньому було створено УВКР, Українську всесвітню координаційну раду, з осідком у Києві, як орган єднання світового українства. Вона обиралася з представників України і діаспори.

Наступні Форуми пройшли у 1997, 2001, 2006, 2011 і 2016 роках. Загальні урочисті засідання проводилися на найвищому рівні, за участю вищих представників влади держави, в найпрестижніших аудиторіях: Палац «Україна», Національна опера, Український дім. Наприклад, дуже велелюдним був IV Форум у 2006 році, в Палаці «Україна», де на урочистому засіданні виступив Президент України Віктор Ющенко. І взагалі у всіх перших чотирьох Форуммах брали участь і виступали Президенти України. Скромніше пройшов V Форум, у 2011 році, а тодішній Президент Віктор Янукович так і не взяв особисто в ньому участі й не виступив. Втім, і на наступному Форумі у 2016 році тодішній Президент Петро Порошенко теж не виступав, обмежившись надісланим вітанням.

Головами УВКР, обраними на перших Форуммах, були видатні представники національно-демократичних сил: Іван Драч (1992 – 2000), Михайло Горинь (2000 – 2006), Дмитро Павличко (2006 – 2011).

21 серпня 2011 року на V Всесвітньому форумі українців головою Української всесвітньої координаційної ради замість Дмитра Павличка був обраний колишній народний депутат України Михайло Ратушний, один з фундаторів Народного Руху. Він був переобраний на VI форумі 2016 року.

У 2021 році минуло 5 років після попереднього Форуму, відтак мав бути проведений наступний, адже завершилася і каденція УВКР. Однак, Форум був відкладений через світове пандемію ковіду. А торік в Україні вибухнула велика війна. I Форум знову було відкладено.

І ось цього року він був проведений. Доволі несподівано, адже зазвичай до попередніх Форумів починали підготовку мало не за рік, і держава, і УВКР. Але Форум таки пройшов.

Він зібрав представників України та діаспори з багатьох країн світу. Були присутні понад 150 учасників. Також понад 50 брали участь дистанційно. На ньому обрали нового голову Громадської спілки «Українська всесвітня Координаційна рада» та її президію.

Ось повідомлення на сторінці УВКР у Фейсбукі:

«На VII Всесвітньому Форумі Українців обрано нового голову ГС «УВКР», ним став народний депутат України, діючий підполковник Збройних Сил України Сергій Рудик, та новий склад президії УВКР у складі 36 осіб, по 12 членів від організацій Східної та Західної діаспори та 12 осіб від громадських організацій з України».

Членами Президії УВКР обрані:

Східна діаспора: Тарас Чернега – Казахстан, Людмила Мельник – РФ, Валентина Логвин – Білорусь, Володимир Нарозя – Киргистан, Олександр Зарічний – Азербайджан, Михайло Борис – Грузія, Леонід Ткачук – Молдова (Придністров'я), Валентин Пилипчук – РФ (заступник голови УВКР), Віталій Мруг – Молдова, Василь Коломацький – (Канада, сайт «Кобза»), Дмитро Лекарцев – Молдова, Віктор Чернишук – Литва

Західна діаспора: Жан-Пер Пастернак – Франція (заступник голови УВКР), Людмила Млош – Німеччина, Вікторію Соротюк – Бразилія, Михайло Петруняк – Іспанія, Олесь Городецький – Італія, Тамара Галло-Олексій – США, Мирослав Гочак – Сербія, Славко Бурда – Хорватія, Андрій Гевка – Словенія, Оксана Рівна – Великобританія, Віра Луценко-Зваан – Нідерланди, Зоряна Кікцьо – Швеція

Від України: Ліля Григорович (Українська Народна Рада) – заступник голови УВКР, Ольга Кобець (товариство Олени Теліги), Михайло Ратушний (Інститут Національного Державознавства) голова Секретаріату УВКР, Олег Вітвіцький (Антиімперський Блок Народів), Андрій Щекун (Конгрес Українців Криму), Ніна Кислицька (Об'єднання жіночих організацій), Тарас Гребеняк (Центр Національного Відродження), Іван Заєць (Товариство «Просвіта»), Георгій Філіпчук (Товариство «Просвіта»); Олександр Ушинський (дослідники Голодомору), Соломія Фаріон (молодіжні організації), Алла Кендзера (Товариство «Україна – Світ»).

VII Всесвітній Форум Українців пропонує:

Відновити Державну програму роботи із закордонним українством що передбачала конкретні механізми підтримки й допомоги представників української діаспори в гуманітарних, культурних та освітніх ділянках.

Розробити та затвердити Урядову програму із повернення за кордону тих українців, котрі опинилися за межами України в результаті російської агресії.

Приступити до створення спеціального органу виконавчої влади по роботі із закордонними українцями, як це передбачено чинним законодавством та ухвалами декількох парламентських слухань.

Новообраному керівництву ГС «УВКР» розробити та запропонувати Світовому Конгресу Українців Меморандум про взаємодію та співпрацю між ГС «УВКР» та СКУ. Звернутися до керівництва членських організацій ГС «УВКР» та асоціацій української діаспори в різних країнах світу про направлення своїх пропозицій та рекомендацій щодо покращення роботи та взаємодії між Українською Державою та Українською Діаспорою.

***

Залишається сподіватися на позитивні зрушення у координації єдності світового українства. Також що будуть зроблені відповідні кроки з боку Української держави, підтримка нею діаспори буде така ж потужна, як це є в ряді інших країн пострадянського простору, наприклад, у Казахстані. Що нарешті УВКР матиме у нашій величезній столиці більш пристойний осідок, офіс, ніж нинішні скромні кілька кімнат у одному з будинків. Для цього дуже добре підходить старовинний красивий будинок на Золотоворітській, в який ще з півтора десятиліття тому планувався переїзд УВКР, та чомусь це не склалося. І що відновить нормальну роботу сайт УВКР. А нарешті з'явиться газета світового українства.

Студія «ВІАТЕЛ» – в гостях у Довженка

Ця столична студія вже майже три десятиліття є феноменом української культури. Насамперед, у створенні документальних фільмів про видатних українців, людей, пов'язаних долею, творчістю з Україною. Мова про грандіозний проєкт «Гра Долі», за яким знято десятки й десятки фільмів. Але не тільки це.

«ВІАТЕЛ» – дітище талановитого подружжя українських митців. Це Василь Вітер і Галина Криворчук.

Василь Петрович Вітер – засновник студії «ВІАТЕЛ», президент ТОВ «ВІАТЕЛ». Кінорежисер, сценарист, член Національної спілки кінематографістів України, доцент, завідуючий кафедрою телережисури Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого, Заслужений діяч мистецтв України

Галина Іванівна Криворчук – засновник студії «ВІАТЕЛ», директор ТОВ «ВІАТЕЛ». Сценаристка, продюсерка, член НСКУ, Національної спілки журналістів України

Деякі проєкти студії. Цикл телепрограм «Василь Вітер. Ретроспектива». Дистрибуція і промоція українського кіно.

Цикл «Про міста України». Творче молодіжне об'єднання «ВІЛЬНІ».

Документальний цикл «Волонтери». Національна спілка кінематографістів України, кіностудія «ВІАТЕЛ», Fundacja Wolno i Demokracja (Варшава) торік представили документальний цикл «Волонтери». В рамках проєкту «Я поляк – громадянин України» Громадської Організації «Центр польської культури та європейського діалогу».

Короткометражні документальні фільми «Дві країни в одному серці» та «Я маю дві батьківщини» розповідають про волонтерський рух, заснований польськими організаціями на теренах України. З початку війни за підтримки польського уряду, консульських представництв Польщі в Україні та різноманітних польських фондаций в Європі Україні надається неocenна гуманітарна, медична та військова допомога. Презентація проєкту була присвячена 104-й річниці Незалежності Польщі і пройшла

На садибі Довженка, біля пам'ятника видатному режисерові. Третій зліва – Василь Вітер, четверта – Галина Криворчук, крайній справа – Сергій Тримбач, третя справа – Наталка Сопіт.

в Києві, в Будинку кіно, в день цього свята – 11 листопада 2022 року.

Посилання на Facebook ресурси: <https://www.facebook.com/hradoli>

А тепер – новий цікавий проєкт студії ВІАТЕЛ.

Студія разом з ГО «Сучасне українське кіно «СУК» за підтримки Міжнародного Фонду «Партнерство за сильну Україну», який співпрацює з МЗС України і фінансується урядами Великобританії, США, Канади, Швеції, Швейцарії, Фінляндії, розпочали серію заходів у музеях та навчальних закладах Чернігівщини, в яких знімалися фільми із циклу «Гра долі». Це фільми про О. Довженка, М. Коцюбинського, В. Тарновського, М. Гоголя, Є. Гуцала, М. Заньковецьку, П. Куліша, С. Петлюру.

Перший кінопоказ і зустріч знімальної групи з глядачами пройшов 10 вересня, у день народження видатного кінорежисера Олександра Довженка на його батьківщині – у Сосниці.

Гості і мешканці громади покладали квіти до пам'ятника видатному українському режисеру.

Концертною програмою і виставкою сосницьких майстрів зустріла довженківська садиба, нині – Сосницький літературно-меморіальний музей О. П. Довженка.

У Сосницькому кінотеатрі імені Довженка був показаний фільм «Олександр Довжен-

ко. Загублена любов» з циклу «Гра долі». Глядачі мали унікальну нагоду послідуватися за творчою групою, яка знімала цю документальну стрічку саме Сосниці у 2020 році. Це історичний консультант фільму, заступник голови Національної спілки кінематографістів Сергій Тримбач, сценарист та режисер фільму Василь Вітер, ведуча фільму Наталка Сопіт; продюсерка Галина Криворчук, оператор Арсеній Бортник, звукорежисер Матвій Тебешевський.

На зустрічі були присутні і представниці проєкту «Досвід української ідентичності в історичному аспекті на теренах Чернігівщини і Київщини. Вплив героїв минулого на вибір сучасників під час гібридної війни». Адже в проєкті передбачені заходи арттерапії у формі демонстрації фільмів і їх обговорення з глядачами, а також спілкування з психологінею Тетяною Мариніною, яка володіє техніками тренінгу, направленою на подолання наслідків психологічних травм. А через Сосницю під час торішніх боїв на Чернігівщині пройшло більше 200 одиниць ворожої техніки, містечко пережило всі жахи війни.

Для авторів фільму дуже важливе спілкування з глядачами, для яких фільм має дати відповіді на те, як берегти свою культуру і як опиратися гібридній війні.

Польща: етюди кінця літа

Доповнюю свій репортаж про мою чергову поїздку в Перемишль наприкінці серпня, надрукований в попередньому номері газети під заголовком «Гаряче літо Польщі й України».

Український храм Перемишля

Це церква Івана Хрестителя, кафедральний храм місцевої єпархії Української греко-католицької церкви. Вона домінує в українській громаді Підкарпаття. Хоч, звісно, є і православні парафії, в тому числі в Перемишлі.

Цей храм в самому центрі, у Старому Місті. На височезній Храмовій горі, де одна церква мало не примикає до іншої. Звісно, всі храми католицькі, крім цього. Він теж був католицький, однак Папа Римський Іван Павло Другий, видатний поляк, перший на папському престолі, передав

його українській громаді. Він і бував тут, у місті, де йому встановлений пам'ятник. Цікаво, що поряд з цим храмом – пам'ятники Великому Князю Київському Володимирі і його бабці Княгині Ользі.

Завжди буваю в цьому храмі у приїзди до Перемишля. Тут не лише йдуть богослужіння, храм є і одним з центрів спілкування української громади. Поряд з Народним домом, що знаходиться неподалік.

В суботу зранку я пішов на богослужіння. І знову з присмістю зустрів там пані Катерину Козак. Одна з активних прихожанок парафії, пані Катерина вже кілька років є читачкою нашої газети «Світ-інфо».

Позаторік пані Катерина видала в Перемишлі цікаву книгу «На культурно-історичній ниві Закарпаття. Спогади про Михайла Козака». Книга про її покійного чоловіка Михайла Козака (1932 – 2020). Відомий у Польщі український культурно-освітній діяч, історик, архівіст був одним зі знаних діячів української громади, діячів українського відродження після сумно відомої акції «Вісла», депортації у 1947 році комуністичною владою українців Польщі з їх корінних земель на східні і західні регіони країни. Про цю книгу наша газета розповідала у № 233 за 15. 12. 2022 р.

Пані Катерина жваво цікавиться подіями в Україні, зокрема, нашим церковним життям. Вболіває за те, щоб швидше об'єдналися наші православна і греко-католицька церкви. Я сказав їй, що рядові віряни лише за це, справа за церковними ієрархами.

Музиканти гурту «Piersi» («Перси»)

Яких тільки зустрічей не буває в дорозі! У поїзді знайомлюся з двома сусідами по купе, веселими хлопцями віком 50, плюс-мінус. Виявилося що це музиканти популярного польського гурту під епатажною назвою «Piersi». Знаючи, що польською мовою це означає «Груди» і що слово «перси» існує і в українській мові (стосовно жінок), запитую хлопців, звідки така назва і які саме груди вони мали на увазі, даючи таку назву гурту? Ну, щодо епатажу, цього у гурту завжди вистачало. Ось і «груди» вони мали на увазі жіночі, але тут же висловили повну повагу до жіноцтва.

Дам коротку довідку про колектив. «Piersi» – польський музичний гурт, який грає рок-музику в широкому розумінні. Гурт був створений у 1984 році в Німодні з ініціативи вокаліста Павла Кукіза. У 1997 році колектив отримав назву «Kukiz i Piersi». До 2013 року лідером «Piersi» був Павел Кукіз. Тодішня творчість гурту характеризувалася доволі різкими текстами, що торкалися соціальних, культурних і політичних проблем Польщі.

Після того, як у 2013 році групу покинув Кукіз, назва її була скорочена до «Piersi». В оновленому складі гурт записав двічі платиновий альбом під назвою «Piersi i przyjaciele 2». «Перси і друзі 2».

Через непорозуміння між учасниками гурту та Павлом Кукізом, той створив новий гурт під назвою «Kukiz i Piersi».

Ну, про Павла Кукіза ми в останні роки чуємо немало. Він на хвилі музичної популярності перебрався і в політику, де теж не пасе задніх. У 2015 році навіть балотувався на виборах президента Польщі. Не пройшов, але створив власний політичний проєкт, з яким потрапив у парламент, де тепер має в Сеймі власну фракцію.

Це все високі сфери. А тоді, в купе поїзда музиканти розповіли, що їх колектив палко підтримує Україну в нашій боротьбі проти російських агресорів. Недавно гурт записав новий кліп про Україну і на її підтримку, який показали мені тут же в смартфоні. Гурт мріє виступити на гастролях в Україні.

Пишуть

польські газети

Щоразу купую польські газети. В кіосках, магазинах, де вони в продажу скрізь. Столичні таблоїди «Fakt» («Факт»), «Super Ekspres» («Супер Експрес»), хвацько зверстані, насичені фото. І, звісно, місцеву газету «Zycie Podkarpackie» («Життя Підкарпатське»). Остання – це суспільно-політична газета, багато пише про Перемишль та повіт.

Ось про що газета писала наприкінці серпня. В Перемишлі і повіті українські церкви відправили па-

нахиду в пам'ять воїнів Української Народної Республіки, які під проводом Симона Петлюри і лідера Польщі Юзефа Пілсудського разом воювали проти російських агресорів у 1919 – 1920 роках. «Анжеліка починала з нуля» – про молоду і вже успішну бізнес-леді. Відкрився новий плавальний басейн під відкритим небом. Любителі люльки знову з'їжджаються над Сяном. В Перемишлі, в центрі, у старовинній «Вежі zegarowej» (Годинникової) діє цікавий музей дзвонів і люлек – це старовинні місцеві промисли. Відправляєш дітей в подорож – подбай про їхню безпеку. Нарешті вдалося прибрати автомобілі з самовільно влаштованого паркінгу. Родина – це сила. Шкіряна галантерея знову набрала проблем на кордоні. Затримано двох поширювачів наркотиків. Кам'яниця на Плацу Ринок буде реставрована. Учні школи в Гожицах відвідали президентське подружжя – глава держави Анджей Дуда і його дружина Агата: в рамках акції «Безпечні канікули». Відзначено 55-річчя музичної школи в Перемишлі. «Літо з радіо» гостює над Сяном. (В Польщі радіо дуже популярне, особливо місцеве).

Газета виходить щочетверга, в ній 28 сторінок. Традиційно кілька сторінок про спорт, кілька – реклами, оголошень, що дає чималий прибуток газеті. Вартість газети – 3 злоті 69 грош, саме так, з точністю до їхньої «копійки», і здачу вам дадуть точно. На наші гроші це 36,90 гривні. Нормально, враховуючи кілька кратні проти наших зарплати.

Петро АНТОНЕНКО

50 років перевороту в Чилі

2 Водночас проурядові радіостанції «Порталес» і «Корпорасьон», що передавали заяви Альєнде, було розбомблено ВВС. Після цього було захоплено штаб-квартири партій, що входили у «Народну єдність».

О 9:10 ранку радіостанція «Магальянес», остання з тих, що підтримували Альєнде, передала в ефір останнє звернення президента до чилійського народу. Безпосередньо в ході трансляції звернення радіостанцію було піддано авіабомбардуванню, а потім захоплено путчистами. Всі співробітників, що знаходилися в будівлі радіостанції (за різними даними, від 46 до 70 осіб), було вбито.

Штурм президентського палацу під час перевороту 1973 року.

О 9:15 заколотники почали обстріл і штурм президентського палацу «Ла Монеда», який захищало близько 40 осіб. Штурм здійснювався за участю танків і авіації. О 14:20 будівлю президентського палацу

було захоплено. Президент Альєнде загинув. Згідно з офіційною версією хунти, підтвердженою у 2011 році в результаті ексгумації тіла Альєнде, він наклав на себе руки. До публікації результатів ексгумації 2011 року існували припущення, що Альєнде було вбито.

Наслідки перевороту

Офіційно «стан облоги», введений для здійснення перевороту, зберігався ще упродовж місяця після 11 вересня. За оцінками за цей період в Чилі було убито понад 30 тисяч осіб. Спеціальною комісією під керівництвом єпископа Серхіо Валєча до серпня 2011 року документально

ля падіння диктатури Піночета чилійські суди не розглядали позови від жертв перевороту 1973 року. Однак зараз деяких найактивніших учасників піночетівського терору вже засуджено.

Було створено низку концентраційних таборів для політичних в'язнів, найвідомішим з яких концтабір, створений на стадіоні в Сантьяго. На цьому стадіоні «Чилі», перетвореному на концтабір, зокрема, піддавали тортурам і було вбито відомого чилійського режисера, поета, композитора і співака Віктора Хару.

Аугусто Піночет

Протягом першого періоду правління (1973 – 1976) Піночету вдалося консолідувати країну та забезпечити порядок. Проте, цього було досягнуто за рахунок вкрай репресивних заходів: припинення дії Конституції, розпуску Конгресу, на всі потенційно критичні політичні публікації була накладена сувора цензура, були заборонені політичні партії, страйки та масові виступи. В країні відбувалися жорстокі розправи над потенційними ворогами: представниками лівих сил, культурними, мистецькими діячами, високоосвіченими людьми. Настав період масового

порушення прав людини.

В той же час відбулася деяка лібералізація в економіці. У підсумку, за рахунок притоку іноземного капіталу відбувся значний економічний ріст, хоча і значно збільшилося соціальне розшарування суспільства. Значну роль у політиці відігравали олігархи та великі міжнародні компанії, що використовували свій вплив для отримання величезних доходів.

Не зважаючи на економічний ріст на початку правління Піночета, за кілька років ситуація змінилася. У 1982 році ВВП різко знизився на 14%, а безробіття сягнуло 33%, інфляція в країні сягнула 1000% на рік.

У січні 1978 року почалися воєнні конфлікти між Аргентиною і Чилі, першим став так званий «Бігл-конфлікт». Він розпочався через острови Леннокс, Піктон і Нуєва, у першу чергу через те, що на цих територіях залягали значні поклади нафти. Суперечку між країнами вдалося вирішити мирно за посередництва Ватикану, і 2 травня 1985 року було підписано договір, за яким усі три острови переходили у володіння Чилі.

Перехід до демократії

У 1980 році на референдумі була прийнята нова конституція, що набула сили у 1981 році та передбачала проведення виборів у 1988 році. У 1987 році хунта розпочала перші кроки у напрямку демократизації та дозволила діяльність політичних партій. Вибори були дійсно проведені в 1988 році, на них Піночет виступив єдиним кандидатом. Група підтримки складалася з представників уряду, партій «Національне відновлення» і «Союзу незалежних демократів», опозиція була об'єднана в

«Коаліцію за «Ні»», що пізніше стала відома як «Коаліція за демократію». Комуністична партія залишалася забороненою. Голосування відбулося 5 жовтня 1988 року, на ньому Піночета підтримали 44,01% виборців, 55,99% проголосували проти.

В результаті, після паузи на кілька днів (вважають, що він оцінював можливості скасування результатів голосування), Піночет розпочав демократизацію країни, підготувавши свій відхід від влади, та в 1990 році дозволив проведення демократичних президентських і парламентських виборів, які були проведені 14 грудня того ж року. На виборах президента з 55,17% голосів переміг кандидат від «Консертасьйон» патрісіо Айлвін, в парламенті «Консертасьйон» також отримала більшість (56,8% місць).

***

Військовий переворот 1973 року в Чилі викликав величезний резонанс у світі. В СРСР його однозначно трактували як переворот фашистів, здійснений проти демократичної влади на чолі з президентом Альєнде. З часом, особливо з розпадом СРСР і крахом комуністичних режимів у Європі і світі, акценти дещо змістилися. Запанувала теза, що насправді путчисти на чолі з Піночетом врятували країну від примари соціалізму, від тоталітарного режиму. Проішов час, і терези суспільної думки повернулися до зваженішої, середньої оцінки. Адже «порятунок від тоталітаризму» у варіанті лівих сил призвів до того ж тоталітаризму у варіанті військової хунти. І насправді реальна демократія не схожа на ці крайнощі. Демократія, до якої врешті прийшла і бурхлива своєю історією, втім, як і інші країни Латинської Америки, країна Чилі.

Лариса Кадирова: на сцені і кіноекрані

10 вересня відзначила день народження, ювілей прекрасна українська актриса театру і кіно Лариса Кадирова.

Вона народилася 10 вересня 1943 року в місті Ташкент, столиці Узбекистану. Народна артистка України (1982). Лауреатка Національної премії України імені Тараса Шевченка за 2008 рік.

Незмінна директор Міжнародного театрального фестивалю жіночих монодрам «Марія» з часу його заснування (2004). Лауреатка премії «Київська пектораль» у номінації «За вагомий внесок у розвиток театрального мистецтва» (2019).

Закінчила драматичну студію при театрі імені М. Заньковецької (1963) та Київський державний інститут театрального мистецтва імені І. Карпенка-Карого (1981).

Працювала у Львівському українському драматичному театрі імені М. Заньковецької (1963–1993). Паралельно з роботою в театрі Лариса Кадирова навчалась на мистецтвознавчому факультеті художнього інституту імені І. Рєпіна Ленінградської Академії мистецтв.

З 1993 року – актриса Національного українського драматичного театру імені І. Франка та театру «Сузір'я».

З 1993 року – президент міжнародної благодійної організації «Міжнародний інститут театру» (Український центр), з 1998 – професор Національної музичної академії імені П. Чайковського.

Лауреатка Театральної нагороди імені Марії Заньковецької.

Заслужений діяч мистецтв Автономної Республіки Крим.

Артдиректор Міжнародного фестивалю «Боспорські агони».

Голова правління благодійної організації «Шевченківський фонд ХХІ».

Театральні роботи

Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької

«Маклена Граса», М. Куліш – Маклена

«Кам'яний господар», Леся Українка – Донна Анна

«Чайка», А.Чехов – Ніна Заречна

«Марія Заньковецька», І. Рябляк – Марія Заньковецька (вистава йшла 22 роки і була показана понад 600 разів)

«Тартюф», Мольєр – Ельміра

«Федра», Расін – Федра.

Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка

«Росмерсгольм», Г. Ібсен – Ребекка Вест

«Тартюф», Мольєр – Пані Пернель

«Посаг кохання» – Г. Г. Маркес

«Сара Бернар – наперекір усьому», З. Хшановський, Л. Кадирова – Сара Бернар

«Всі ми – киці і коти», М. Заліте – Зента.

Фільмографія

1978 – «Спокута чужих гріхів» – Ганна

1990 – «Історія пані Івги»

1991 – «Мина Мазайло» – Баронова-Козино

1991 – «Голод-33»

1990 – «Далі польоту стріли»

1991 – «Нам дзвони не грали, коли ми вмирали» – жінка-страдниця

1993 – «Пастка» (телесеріал)

ал Олега Бійми за романом Івана Франка «Перехресні стежки» – Аліція Горська

1994 – «Амур і Демон»

1994 – «Царівна» (телесеріал) – пані Марко.

Нові ролі актриси

Лариса Кадирова 15 вересня запросила глядачів на свій бенефіс-виставу «Таємниця Шопена» до театру «Сузір'я». Це інтелектуальна вистава, в якій йдеться про мистецтво музики, про розкриття секретів творення звуків...

Прем'єра відбулася три роки тому і ця постановка Олексія Кужельного стала подарунком театралам й меломанам, а ще вистава «Таємниця Шопена» прикрасила афішу театру «Сузір'я» і це одна з найрезонансніших сценічних робіт Лариси Кадирової.

В основу постановки покладена повість «Мадам Пилінська і таємниця Шопена» популярного бельгійсько-французького письменника Еріка-Еммануєля Шмітта. Лариса Кадирова (мадам Пилінська) і молодий піаніст, нині студент магістратури НМАУ – у майбутньому музичний режисер Олександр Бондар (Ерік).

Розповіді мадам Пилінської про Баха, Ліста, Шопена, та взагалі про музику заворожують глядачів. Вистава дуже приваблює публіку своєю потужною музичною складовою.

Твори, що лунають у виставі, дуже органічно вписалися у дійство.

***

16 вересня Лариса Кадирова запросила глядачів до Арт-центру ім. І. Козловського, де на Камерній сцені зіграла моновиставу «Не плачте за мною ніколи» за мотивами однойменної повісті Марії Матіос у постановці Сергія Павлюка, режисера Херсонського українського музично-драматичного театру ім. Куліша.

Головна героїня – Юстина, вдова, яка чекає на свій останній день і ретельно до нього готується. Лариса Кадирова в образі баби Юстини спілкується з глядачами в залі, розповідає про своїх сусідів, дає своїм дітям настанови.

Для неї смерть є продовження, сутність, перед якою рівні, як багаті, так і бідні. Актриса, звертаючись до глядача, мудро зауважує: «Яке в людини життя, така буде і смерть»...

***

До сказаного можна додати, що пані Лариса вже не перший рік постійно читачка нашої газети «Світ-інфо», а також ще одного нашого видання – обласної літературно-мистецької газети «Струна». Щирі вітання і найкращі побажання ювілярці!

На фото: Лариса Кадирова; актриса у виставах «Таємниця Шопена», «Не плачте за мною ніколи».

Пам'яті Ігоря Козловського

Сьогодні вночі, 6 вересня, помер відомий український історик та релігієзнавець, а також в'язень сумління в так званій «ДНР» Ігор Анатолійович Козловський. Йому було 69 років.

Ігор Козловський народився у місті Макіївка на Донеччині. У 1980 році закінчив історичний факультет Донецького державного університету. З 1980 до 2001 року працював у відділі зі справ релігій спершу Донецького обласного виконавчого комітету, а згодом – Донецької обласної державної адміністрації.

З 2001 року Козловський став доцентом кафедри релігієзнавства Донецького державного інституту штучного інтелекту, а з 2011 до 2015 року працював на кафедрі філософії Донецького технічного університету.

Козловський був відомим у світі фахівцем із релігієзнавства та духовних систем. Він зустрічався з Папою Римським Павлом II, написав понад 50 наукових книг. Сфера його наукових зацікавлень була різноманітною: від державно-церковних відносин до східних релігійних практик.

Після окупації Донецька проросійськими бойовиками «ДНР», Козловський зайняв принципово проукраїнську позицію, однак не міг виїхати з міста через сімейні обставини. У січні 2016 року бойовики взяли в полон Козловського. У застінках «ДНР» він пробув майже два роки, поки його не обміняли у грудні 2017 року.

«Я зрозумів, що я екзистенційно вільний у підвалі, на самому дні свого життя, коли повернувся скривавлений після тортур і катувань. У той момент я ясно усвідомив, що не боюсь смерті, тобто мені нема чого втрачати. Зник страх смерті і я чітко знав, що це правда, що я не обманю себе. Зі мною залишилися лише моя гідність, відповідальність та любов до рідних, близьких, друзів, до моєї України», розповідав про довід полону Козловський на відкритій лекції Львівського медіафоруму.

Повернувшись з полону, Ігор Козловський працював в Інституті філософії імені Григорія Сковороди НАН України та вів активне публічне життя, розповідаючи про досвід полону та загрозу тоталітарного режиму, який несе Росія.

Висловлюємо щирі співчуття рідним і близьким! Це ще одна велика втрата для українського суспільства. Шана і пам'ять панові Ігореві, який зробив неоціненний внесок у дослідження української ідентичності та попередження загрози тоталітаризму!

Український інститут
національної пам'яті
06.09.2023

Заснування й розвиток журналу «Наука і Суспільство»

100 років тому, 16 серпня 1923, вийшло у світ перше число журналу «Знання» – науково-популярного видання для народу. До 1924 цей часопис виходив як щотижневий популярно-науковий і громадський журнал, а з 1924 – це вже двотижневий науково-популярний багатілюстрований журнал «Знання», орган Народного комісаріату освіти УСРР (з приписом: «Повинен бути в кожному клубі, в кожному колбді, в кожній школі»).

На той час з журналом співпрацювали відомі українські вчені: академіки Дмитро Іванович Багалій, Олександр Олександрович Богомолець, Костянтин Григорович Воблий, Данило Кирилович Заболотний, Олександр Олександрович Потебня, Володимир Георгійович Шапошников та інші.

До його видання долучилися й знані діячі культури і мистецтва: Олександр Петрович Довженко, Володимир Миколайович Сосюра, Павло Михайлович Губенко (Остап Вишня), Юрій Іванович Яновський та багато інших.

Під час війни 1941 – 1945 років журнал не виходив. 1951 року видання журналу було відновлено під назвою «Наука і життя» – орган Товариства для розповсюдження політичних і наукових знань».

З липня 1966 часопис виходить за

нинішньою назвою «Наука і Суспільство» як орган Товариства «Знання» УСРР; з 1991 засновник журналу – Всеукраїнська громадська організація Товариство «Знання» України, а видавець – Український Центр духовної культури.

За свій 100-літній вік часопис трансформувалася від опіки центральним державним органом освіти до опіки громадською організацією та завжди виконував і нині виконує важливу суспільну функцію – забезпечує людей ґрунтовними знаннями з усіх сфер життя.

Починаючи з цього часу і до сьогодні, цей науково-популярний і літературно-художній ілюстрований журнал завоював визнання і авторитет серед широкої читацької аудиторії України і за її межами. У 70 – 80-ті роки минулого століття наклад видання доходив до 100 000 примірників. Цьому сприяла активна популяризаторська діяльність на його сторінках видатних українських учених: академіків Віктора Михайловича Глушкова, Олександра Володимировича Палладіна, Бориса Євгеновича Патона, Василя Павловича Комісаренка, Івана Івановича Ляшка, Володимира Іларіоновича Шинкарука та багатьох інших вчених, діячів освіти, культури і мистецтва нашої держави.

За активну роботу з поширення наукових знань журнал у 1976 році нагороджено Почесною грамотою Верховної ради Української РСР.

Засновником журналу є правління Товариства «Знання» України. З травня 2010 року Товариство «Знання» як засновник журналу здійснювало часткове фінансування, а з лютого 2022 року припинило фінансування випуску часопису.

З квітня 2005 і по квітень 2010 підготовку і випуск журналу «Наука і Суспільство» власним коштом здійснював Український Центр духовної культури (директор – Д. М. Єсіпенко).

Центр духовної культури, починаючи з кінця 1980-х років, одним з перших в Україні розпочав широку видавничу діяльність. Були видані 100-тисячними накладами: «Українські казки», «Українські приказки», «Повір'я», «Українські пісні», «Українські балади», «Українські думи». Видано 32 томи з серії «Український історичний роман», 13 книг із серії «Духовні скарби України», 4 томи з серії «Філософська спадщина України». В серії «Українська соціологічна думка» видано твори Микити Шаповала. Здійснено інші значущі філософські й інші видання суспільно-політичного спрямування. Важливо зазначити, що всі ці проекти виконано за рахунок трудового колективу, без жодної копійки державних коштів.

З квітня 2005 року підготовкою і випуском журналу «Наука і Суспільство» опікувався шеф-редактор Д. М. Єсіпенко (редактором був Б. М. Гичко). З квітня 2009 року журнал очолює головний редактор – Дмитро Миколайович Єсіпенко, кандидат філософських наук, заслужений працівник культури України.

У 2000-і роки колектив журналу багато зробив для формування в суспільстві ідеї державності й соборності України, відновлення національної пам'яті, виховання у молоді почуття патріотизму й національної гідності, утвердження ідеалів добра, справедливості й гуманізму. Тільки за останні роки на сторінках журналу опубліковані ґрунтовні матеріали до 300-ліття від народження Григорія Сковороди, знайшли своє відображення життя й діяльність визначних діячів національно-визвольних змагань за українську державність: Петра Болбочана, Миколи Міхновського, Степана Бандери і Петра Федуну-«Полтави», видатних учених Костянтина Ушинського, Данила Самойловича, Володимира Вернадського, Данила Заболотного, Івана Пулюя, Михайла Слабченка, Григорія і Юрія Вороних, педагога-новатора Антона Макаренка, композитора Лева Ревуцького, кіномитця Олександра Довженка, кіноактора і режисера Івана Миколайчука та багатьох інших видатних особистостей України.

Як головний редактор «Науки і Суспільства» Д. М. Єсіпенко згуртував на інформаційному полі часопису продуктивне авторське середовище й резонує з ним широке читацьке коло.

Олександр ШОКАЛО

Вчені виявили манускрипт із висловлюваннями Христа

Археологи виявили ранньохристиянський манускрипт, який може пролити світло на формування християнського світогляду до появи Нового Заповіту. Виявлений папірус датується II століттям нашої ери.

За словами вчених, цінність манускрипту полягає не лише у його віці, а й змісті. Один із авторів відкриття Джеффри Фіш зазначає, що лише кілька відомих манускриптів можна датувати II чи III століттям.

Рукопис містить висловлювання Христа, які частково збігаються з ранніми євангеліями, такими як від Матвія і Луки, а деякі з них зустрічаються в євангелії від Фоми, неканонічному тексті.

Виявлений фрагмент отримав назву «Висловлювання Христа», хоча в ньому немає жодної фрази, яка б говорила «Ісус сказав». Короткість фрагмента не дає точно визначити його природу, чи є він частиною невідомого Євангелія чи просто збіркою цитат Ісуса, записаних раннім християнином.

Фрагмент проливає світло на те, як перші християни записували слова Ісуса. Можливо також, що перші Євангелії склалися з висловлювань Христа. Наприклад, Євангеліє від Фоми дотримується цього принципу.

Папірус торкається теми мирських турбот, аналогічної уривкам з канонічних та неканонічних Євангелій, закликаючи людей не турбуватися про життєві потреби.

Дослідники вважають, що ранні християни високо цінували письмові записи вчень Ісуса, але були не дуже уважні до деталей, подібного до того, як Матвій і Лука використовували різні джерела у передачі його слів. Автор виявленого фрагмента також поєднав різні перекази про Ісуса.

В Індії почали облаштовувати міські плантації на дахах будівель

Урочиста церемонія відкриття першого індійського Центру міського землеробства, який розташований на даху муніципальної адміністративної будівлі та займає всю її площу, відбулася 29 серпня.

Засновник і генеральний директор компанії Living Greens Organics Pvt Ltd Пратік Тіварі заявив, що ця подія є важливою віхою з інтеграції екологічно чистих методів вирощування рослин у міські ландшафти, сприяючи як виробництву продуктів харчування, так і озелененню.

Тепер дах являє собою живу демонстрацію прогресивних методів вирощування свіжих органічних овочів, лікарських рослин і ароматичних трав без використання ґрунту. Тут проводяться уроки для широкої публіки, де городяни зможуть дізнатися від професіоналів, як можна вирощувати органічні продукти на дахах будинків за допомогою портативних фермерських систем.

Пройти навчання запрошені насамперед жіночі групи. Навчальні заняття дадуть жінкам знання та навички, необхідні для вирощування органічних овочів не тільки для особистого споживання, а й для комерційних цілей. Цей крок не тільки сприяє самозабезпеченню домашніх господарств, а й розвитку місцевого підприємництва та здорового способу життя.

Крім того, організатор центру має намір запустити курс спеціально для чиновників, яким не завадить розвинути культуру екологічної свідомості та оцінити переваги міського землеробства на даху.

Королева Бутану втретє стала мамою

33-річна Джецун Пема Вангчу 9 вересня втретє стала мамою – у неї народилась дівчинка. Про це повідомили на офіційній сторінці Джецун Пема Вангчу в Instagram. Королева і новонароджена принцеса почуваються добре.

«Для нас велика честь поділитися чудовою новиною про те, що сьогодні в їх величствах Друк Гьялпо та Гьялцун народилася здорова дівчинка, що співпадає з 25-им днем 7-го місяця року жіночого водного кролика, у Палаці Лінгкана,

Тімпу. Її Величність, і Королівська дитина почуваються добре. Новонароджена Принцеса – третя дитина і перша донька Їх Величностей. Їхні Величності висловлюють сердечну вдячність медичній команді відданих лікарів та медсестер, Чжун Дратшанг за всі про-

ведені молитви та всім за побажання», зазначено у дописі.

Королівське подружжя Бутану – Джігме Кхесар Намг'ял Вангчук і Джецун Пема Вангчук виховують ще двох синів.

Бутан – королівство в південно-східній Азії.

Буддистський монастир

В Англії можуть зобов'язати облаштовувати будинки для птахів у нових будівлях

У Великій Британії у Палаті лордів обговорять поправку про обов'язковість використання швидкої цегли в новому житлі в Англії, що створить місця для гніздування птахів. На думку ініціаторів змін, це може допомогти зупинити занепад дикої природи. Швидка цегла – це непомітна порожниста цегла, яка забезпечує домівку для птахів та безхребетних, зокрема червонокнижних, що гніздяться в дуплах. Вартість додавання швидкої цегли до новобудов настільки мала порівняно з вартістю самої будівлі, що її майже неможливо виміряти, а вплив на види, які перебувають на межі зникнення, був би величезним.

Британська популяція перелітного стрижа скоротилася на 60% між 1995 і 2020 роками. Наразі їхня чисельність ще більше впала з 59 000 гніздових пар до приблизно 48 000. Втрата місць для гніздування – особливо завдяки заходам з енергоефективності, які закривають старі дахи – є чинником зменшення чисельності птахів та літаючих комах, якими вони харчуються.

Досі лише п'ять із 455 органів планування в Англії просять будівельників встановлювати цеглу в нових будинках відповідно до передової практики. Ця поправка є прекрасною можливістю для уряду виконати свої зобов'язання щодо зупинення втрати біорізноманіття до 2030 року.

У Європі, зокрема Британії, за останні 40 років зникло 600 мільйонів птахів, що гніздяться – приблизно 17-19%.

У США виявили затонулий корабель віком майже 150 років

У озері Мічиган штату Вісконсин дослідники виявили корабель із уламками посуду, який затонув у 1881-му році. Корабель збудували у 1867-му році. Його використовували для торгівлі зерном на Великих озерах.

Затонулу знахідку виявили дослідники корабельних аварій Брендон Бейлрод і Роберт Джек на глибині близько 82 метрів – за 16 км від берегової лінії Алгоми штату Вісконсин.

Цим завершили дворічні пошуки маловідомого судна під назвою «Тринідад». Після будівництва моряки використовували його для перевезення вантажів між Мілуокі, Чикаго та Освего, Нью-Йорк.

Власники погано обслуговували це судно. Тому «Тринідад» страждав від постійних проблем. За наявними даними, капітан Хіггінс якось приштартував це судно у Порт-Гуроні посеред подорожі, бо не вірив, що воно витримає осінній шторм. Він чекав аж до весни, щоб продовжити плавання. Саме під час цієї подорожі корабель почав набирати воду, а згодом – затонув. Капітан з командою вижили.

Дослідники вирішили знайти цей артефакт, адже капітан Хіггінс надав детальну інформацію про місце, де корабель перебував в останні дні. За допомогою гідролокатора вони й виявили корабель.

«Ми були приголомшені, побачивши, що не тільки рубка все ще була на кораблі, але й усі шафи з усім посудом, складеним у них, і всіма речами екіпажу», підсумував Бейлрод. Він сподівається, що уламки корабля додасть до Національного реєстру історичних місць наступного року.

Музей у Мадриді дозволив фотографувати «Герніку» Пікассо

Музей королеви Софії в Іспанії дозволив фотографувати культову картину «Герніка» Пікассо. Десятиліттями музей не дозволяв знімати полотно, щоб захистити його від пошко-

джен, покращити враження відвідувачів і зменшити натовп біля картини.

Новопризначений директор Музею Мануель Сегаде вирішив дозволити фотографувати «Герніку» з 1 вересня цього року. Він зазначив, що це допоможе відвідувачам зберегти спогади про свій візит. Стабілізатори, моноподи (селфі-палиці), штативи та спалахи залишаються під забороною.

Пікассо написав «Герніку» в 1937 році. Митець присвятив її людям, які загинули в баскському місті Герніка на півночі Іспанії під час громадянської війни 1936 – 1939 років.

Таємниця краху Тибетської імперії

Тибетська імперія була найвищою у світі, розташовуючись на висоті понад 4 000 метрів над рівнем моря. Вона процвітала в період з 618 по 877 рік нашої ери і займала територію приблизно 4,6 млн км кв, перебуваючи одночасно в Східній і Центральній Азії, тягнучись до північної Індії.

З огляду на важкі умови для зростання населення, включаючи гіпоксію, коли концентрація кисню на 40% нижче, ніж на рівні моря, не ймовірно, що імперія процвітала. Однак її крах в IX столітті залишається загадкою.

Автори нового дослідження, опублікованого в журналі Quaternary Science Reviews, прийшли до висновку, що при-

чина в кліматичній кризі. Чжітун Чен з Інституту дослідження Тибетського нагір'я, Китай, і його колеги використовували геологічні дані озерних відкладень, щоб з'ясувати, як змінилося навколишнє середовище 12 століть тому.

Дані про те, що раніше в досліджуваному озері був високий рівень води, дозволяють припустити, що теплі і вологі умови переважали під час розквіту Тибетської імперії близько 600 – 800 рр. н.е., перш ніж настала сильна посуха, яка збіглася з розпадом імперії 800 – 877 рр. н.е.

Теплі та вологі погодні тенденції були сильні під час розквіту імперії Тибету. Це сприяло розвитку сільсько-

Тибет сьогодні. Але й століттями тому зводилися будівлі на неприступних вершинах

го господарства та скотарства. Але згодом, зважаючи на все, настала сильна посуха, яка збіглася з розпадом держави.

Посуха, ймовірно, тривала протягом 60 – 70 років. Це мало викликати неврожай, а нестача харчування в ті часи часто призводила до соціальних заворушень, а також релігійних і політичних проблем.

У Перу розкопують поселення культури Варі, яка передувала імперії інків

Команда перуанських і японських археологів розкопала на півночі Перу доіспанську археологічну пам'ятку, присвячену поклонінню предкам. Це місце лишилося незрозумілим – з поховальними камерами, людськими останками й керамічними підношеннями.

Археологи розповідають, що археологічна пам'ятка періоду Варі датується від 800 до 1000 року до нашої ери. Знайшли її в регіоні Кахамарка за 900 кілометрів на північ від Ліми. На місці були знайдені дві поховальні камери з ямами для розміщення мумій і підношень предкам.

Кожна з поховальних камер складається з двох рівнів, і обидві мають по п'ять ніш у стінах, в яких зберігаються такі підношення, як черепашки молюсків, фрагменти кераміки та блюдо-тринога з трьо-

ма конічними опорами.

Це чудова знахідка, адже археологи шукали свідчення культури Варі – переконаний Ватанабе, професор Університету Нансан у Японії.

Також було знайдено згорток з малюнком жінки, чорну церемоніальну посудину, два музичні керамічні духові інструменти та дві мідні застіжки.

У цьому місці, яке займає близько 24 гектарів, жило багато людей різного походження. Це був церемоніальний центр, присвячений культурі предків.

Культура Варі проіснувала між 7 і 13 століттями на території сучасного Перу, але до 1100 року нашої ери ці люди були завойовані зростаючою імперією інків.

Зараз суди вже ведуть численні екскурсії, показуючи людям як самі розкопки, так і знайдені речі.

У Чорногорії змагаються за титул «найлінійшого громадянина»

У Чорногорії в курортному містечку Брезна триває конкурс за звання «найлінійшого громадянина». Семеро учасників станом на 9 вересня пролежали на килимках вже 20 днів.

Веселий конкурс ініціювали ще 12 років тому, щоб висміяти популярний міф про чорногорців-ледарів.

Цього року на початку конкурсу змагалась 21 людина, але їх залишилось лише сім.

За правилами, учасники не можуть стояти чи сидіти, бо за це їх одразу дискваліфікують. Однак конкурсанти мають 10 хвилин кожні вісім годин, щоб сходити в туалет. Учасники також можуть читати та використовувати мобільні телефони та ноутбуки.

Переможець, який виявиться «найлінійшим» і протримається найдовше, отримує тисячу євро як винагороду.

Хто саме офіційно ліквідував козацький стан в Україні: декрет Леніна vs закон УНР?

30 вересня 1919 року в Україні були скасовані суспільні стани. Принаймні таку дату наводять в сучасних енциклопедіях. Пишуть, що цього дня Рада міністрів Української Народної Республіки ухвалила відповідний законопроект. Історики визнають: такий документ справді готували, обговорювали й голосували.

Проте справжня історія скасування станового устрою із козацтвом в нашій країні значно складніша, зазначає видання «НОВИНАРНЯ».

Привілейований стан на Лівобережній Україні

В історії будь-якої держави скасування суспільних станів – це важлива дата, яка повністю змінює історичну долю, вектор розвитку нації. У більшості розвинених країн світу станів наразі не існує і всі громадяни декларуються як рівні. Станова система вважається пережитком феодалізму.

Є і винятки, наприклад, – Велика Британія, де збережені не лише монархія, а й дворянство, хоч і у напівдекоративному вигляді.

У багатьох європейських країнах станова система була повалена внаслідок буржуазних революцій, починаючи з Великої Французької революції наприкінці XVIII століття. Наступна хвиля відбулась на початку XX століття, коли за підсумками Першої світової війни зазнала краху низка європейських імперій. Зокрема і Австро-Угорська та Російська, до складу яких входили українські землі.

Російська імперія, як відомо, також була становою державою. Всі піддані розподілялися на кілька «розрядів», кожен із яких мав особливий правовий статус. Це були дворяни, духовенство, міські обивателі (купці, міщани, цехові робітники), селяни, солдати, а також – іногородці та козаки.

Козацтво в Російській імперії існувало не лише в південноросійських регіонах – на Дону, Кубані, Нижньому Поволжі та Уралі.

На Лівобережній Україні до початку XX століття велика частина населення належала до козацького стану.

Це були нащадки козаків городних полків Гетьманщини, яку російський уряд ліквідував у 1780-х роках. Тобто історія українського козацтва не закінчилась наприкінці XVIII століття, як прийнято вважати.

У 1783 році десять козацьких полків були перетворені на десять регулярних карабінерних полків, що мали стати перехідною ланкою у процесі злиття війська Гетьманщини з російською регулярною армією. У 1792 році з лівобережного козацтва сформували військо піших стрільців.

Зрештою, щоб уникнути можливих козацьких повстань, у 1803 році Сенат Російської імперії надав нащадкам козаків станові привілеї. Всі, хто був записаний до лівобережних полків станом на ревізію 1782 року, відтоді мав гарантію особистої свободи, права власності на землю, торгівлю алкоголем і сіллю. Ці привілеї успадковувались і їхніми нащадками. В обмін на це козацтво мало за необхідності створювати іррегулярні кінні формування для підсилення російської армії. Згідно з ревізією 1815 року, у

Чернігівській та Полтавській губерніях налічувалось майже 461 тисяча козаків чоловічої статі, у 1850 році – 549 тисяч (понад третина чоловічого населення).

Середній земельний наділ козака у першій половині XIX століття був втричі більший, ніж у селянина – 4,5 десятин проти 1,5 десятини. Однак після скасування кріпацтва у 1861 року різниця у соціальному статусі між козацтвом і селянством почала поступово розмиватися.

Від декларації Тимчасового уряду до універсалу гетьмана Скоропадського

За найбільш поширеною версією, суспільні стани на теренах колишньої Російської імперії були ліквідовані 23 листопада 1917 року, коли більшовицький Центральний виконавчий комітет Рад робітничих і селянських депутатів видав Декрет про знищення станів і громадянських чинів.

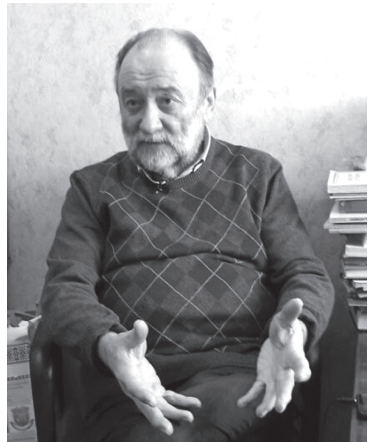
Насправді цей процес був запущений ще раніше, до більшовицького перевороту. Так, ще 16 березня 1917 року, на наступний день після відречення імператора Миколи II, Тимчасовий уряд у своїй «Декларації» проголосив «скасування всіх станових відмінностей». Цей документ багато в чому носив формальний характер і більшість станових механізмів, такі як титули та громадянські чини продовжували існувати.

Варто зазначити, що Українська Центральна Рада, проголошена у березні 1917 року, визнавала владу Тимчасового уряду, прагнувши лише автономного статусу в складі майбутньої федеративної Росії. Тож формально станові привілеї після повалення царизму припинили діяти і на території України.

«Це вже було як факт, як даність», каже історик, директор Музею Української революції 1917–1921 років Олександр Кучерук.

Вчений відзначає, що жодної згадки про стани немає, зокрема, в Конституції Української Народної Республіки, яку ухвалили 29 квітня 1918 року – в останній день існування Центральної Ради.

«Громадяне в УНР рівні в своїх громадянських і політичних правах. Уродження, віра, національність, освіта, майно, оподаткування не дають ніяких привілеїв в них. Ніякі титули в актах і діловодстві УНР вживатися не можуть», йдеться в Основному законі-1918.

Проте все змінилося після приходу до влади гетьмана Павла Скоропадського.

«Прийшовши до влади, гетьман скасував все попереднє законодавство, особливо те, яке було напрацьоване Центральною Радою.

Він запровадив тимчасові закони, які фактично дублювали російське законодавство», – розповідає Олександр Кучерук (на фото).

Формально станові привілеї були відроджені, проте ми не знаємо, наскільки цього дотримувались на практиці, – це питання ще потребує додаткового вивчення.

Історик Кучерук припускає, що як скасування станів, так і їх тимчасове відродження тоді суттєво не позначилися на житті людей. «Люди просто ще не встигли звикнути, що всі рівні», – зазначає вчений.

Павло Скоропадський ще будучи генералом, командувачем 1-го Українського корпусу, влітку 1917 року на з'їзді в Чигирині задекларував відновлення стану українських козаків. 16 жовтня 1918 року, вже очолюючи Українську Державу, гетьман видав окремий універсал про відновлення козацтва в Чернігівській, Полтавській губерніях та на Слобожанщині.

До козацького стану належали,

Гетьман Скоропадський оглядає Сірожупанну дивізію. Серпень 1918 року

передусім, нащадки козаків, але долучитися могли всі охочі.

Приблизно за місяць у козаки записалися 150 тисяч сімей.

«Гетьман розраховував, що відроджене козацтво буде опорою його влади», зауважує Олександр Кучерук.

«Закон про скасування станів»: не віднайдені істориками документ УНР

У грудні 1918 року, у розпал антигетьманського повстання, члени Директорії УНР та представники політичних партій провели так звану державну нараду, на якій запропонували покласти в основу організації влади «трудоий принцип». Це означало, що в разі перемоги Директорії систему влади на місцях мали сформувати ради робітників, селян і трудової інтелігенції. Представники інших суспільних станів, таким чином, мали бути усунуті від керування державою.

Попри схожість термінів, порівнювати цю систему з совєцькою не можна, наголошує Олександр Кучерук.

«Рада – це не «совет». На всіх рівнях люди обирають своїх представників і доручають їм владу. Чому саме трудові ради? Бо нетрудове панство – це були, переважно, неукраїнці – росіяни, поляки. І тому через принцип трудових рад відтнали від влади неукраїнський елемент. У совєцький час це все було спотворено. Бо совєцька

структура перетворилась в партійну вертикаль, яка маскувалась під ради», пояснює історик.

Так само, як гетьман Скоропадський «обнулює» здобутки Центральної Ради, так само Директорія переформатувала країну після повалення гетьманської влади. Проте окремого закону про скасування відновленого гетьманом козацького стану не було аж до вересня 1919 року.

То був критичний момент для існування української державності. 31 серпня – 1 вересня сталася «Київська катастрофа», після чого українська армія відкочувалась від столиці на захід під натиском більшовиків і денікінців. Справи стали ще більш кепські, коли Дієву армію УНР вразила епідемія тифу, а союзна Українська галицька армія перейшла на бік «білих».

Столицю УНР було перенесено до Кам'янця-Подільського. Головою уряду в серпні став соціал-демократ Ісаак Мазепа. Посаду

Ісаак Мазепа, голова Ради міністрів УНР (1919 – 1920)

прем'єра від поєднував із постом міністра внутрішніх справ.

У цей час Директорія УНР на чолі з Симоном Петлюрою змінює свою політику, проголошуючи замість «трудоого принципу» «принцип парламентаризму», декларуючи намір запровадити загальне виборче право, при цьому і далі боротися за «цілковите забезпечення робітничої класи» (з відозви Петлюри від 17 вересня). Так українська влада намагалась відмежуватись від більшовиків, щоб отримати підтримку з боку країн Антанти.

Достеменно невідомо, чому саме в цей момент виринув законопроект про скасування станів в Україні. Одне з можливих припущень, це те, що документ міг бути відповіддю на дії російських «білих» на захоплених територіях України.

«Що першим ділом зробили денікінці, коли «залетіли» до Києва?

Скасували все, що стосувалось попередньої влади, навіть повернули старий стиль, годинники перекрутили на московський час, відновили дореволюційний російський правопис. Може, це стосувалось і соціальних питань. Можливо, на це була реакція», припускає Олександр Кучерук.

Ми не знаємо і того, чи набрав чинності законопроект від 30 вересня 1919 року. Адже його після схвалення Радою міністрів мала затвердити Директорія УНР.

«Серед збережених і опублікованих протоколів засідань Директорії немає згадки про затвердження цього закону», – зазначає Кучерук. Проте дослідник національно-визвольного руху ХХ століття не виключає, що такий документ існує, просто наразі не віднайдені.

Історики не мають у своєму розпорядженні і тексту законопроекту, а також пояснювальної записки до нього. Все, що у нас є – це запис у Журналі засідань Ради міністрів.

«Там буквально десять рядків: ухвалити, замінити слово таке на таке, а що саме, загальний зміст невідомий», – зазначає Олександр Кучерук.

Історичної ваги документ, можливо, буде віднайдені дослідниками у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління (ЦДАВО). Наразі великий масив документів, що стосуються доби Української революції, ще не опрацьований вченими.

Музей «Хата станового козака в Батурині», відкритий 2021 року

У будь-якому разі, Перші визвольні змагання закінчились поразкою національних сил і більшовицькою окупацією України. Тому закон УНР від вересня 1919 року має, скоріше, символічне значення, ніж практичне.

Як бачимо, ідею ліквідації станового устрою України підтримували не лише більшовики, а й частина сил національного спрямування.

Водночас українське станове козацтво виконало свою історичну роль, проіснувавши до початку ХХ століття традицію української державності, що брала своє коріння від доби Гетьманщини. У ХХ столітті на зміну козацькій державності прийшла модерна модель української державності. Цю традицію, попри поразку визвольних змагань, передали наступним поколінням уряд Української Народної Республіки в екзилі, націоналістичний рух на Західній Україні, заснований учасниками Української революції.

Сучасна Україна, попри те, що пряму генеалогію веде все-таки від совєцької партійної системи, нині повертається до витоків своєї державності, пригадує забуті традиції.

Максим ОМЕЛЬЧЕНКО
Опубліковано у виданні
«НОВИНАРНЯ»

Сайт «Аргумент», 27.08.2023

Що таке «Український Донбас», як формувалася його межа та як вона була змінена у 1920-х на користь Росії

Окупація Росією частини Донецької та Луганської областей, як і інформаційна війна, яку розгорнув Кремль, роз'ярили питання про територію Українського Донбасу. З боку окупанта лунали й лунають твердження про територіальні «подарунки» більшовиків.

Зокрема, Путін заявляв, що Український Донбас, як і загалом схід нашої держави, «Україні в 20-ті роки передав радянський уряд». Однак факти засвідчують протилежне. То що ж таке «Український Донбас», як формувалася його межа на сході та як вона була змінена у 1920-х? Нагадає видання «Локальна історія».

Труднощі термінології

Поняття «Донбас» увійшло в активний слововжиток у революційну добу сторічної давнини. У червні 1917 року воно вперше залунало з вуст керівника київських більшовиків Георгія П'ятакова, який, виступаючи проти українського руху, сказав: «Росія без української цукрової промисловості не може існувати, те саме можна сказати про вугілля (Донбас), хліб (чорноземна смуга)». Значно поширеним був термін «Донецький басейн». Що ж означають ці дефініції?

Терміном «Донбас» окреслюють промисловий регіон, «прив'язаний» до виявлених і розроблюваних покладів кам'яного вугілля. На початку ХХ століття він охоплював більшу частину сучасної Донецької області без Приазов'я та крайньої півночі, південь Луганської та захід Ростовської області Росії. Тобто на час формування українсько-російського кордону поняття «Донбас» обмежувалося геологічним «Старим Донбасом» у поєднанні із промисловою агломерацією навколо.

Донецький кам'яновугільний басейн. Мапа Дмитра Вортмана. Фото: Маслійчук В., Єфіменко Г. Слобідська Україна. Формування українсько-російського кордону. Київ, 2017 рік (Далі – Фото).

Якщо загалом межі Донбасу в першій третині ХХ століття були сталими та їх визначали покладами кам'яного вугілля та навколишньою промисловою агломерацією, то межі «Українського Донбасу» змінювалися. І от чому. До 1917-го імперська влада не визнавала українців окремим народом. Відповідно в адміністративно-територіальному поділі тогочасної Російської імперії «Україна» не була і не могла бути репрезентована. На той час «Україною» називали «край, заселений поспіль українським народом», а не якийсь державне чи адміністративне утворення.

Тоді національний склад визна-

чали за рідною мовою. Відповідно «Український Донбас» до 1917-го – це та частина Донбасу, на якій українці, тобто ті люди, які розмовляли українською, становили більшість. З появою української державності критерій для означення Українського Донбасу змінився. Тепер це та частина Донбасу, що належала Україні, тобто входила до складу різних українських державних утворень – від УНР до УСРР.

Рік 1917: визначення території України

Повалення самодержавства в лютому 1917 року сколихнуло українське суспільство. У березні того ж року в Києві створено Українську Центральну Раду. Вимога «територіальної автономії України з державною українською мовою» була тим ядром, навколо якого розвивався увесь керований УЦР український рух. Одне із пріоритетних його завдань – окреслити територію України.

Основні підходи української влади до цього питання визначено на Всеукраїнському національному конгресі у квітні 1917 року. Для його учасників засадничою була теза про те, що територію України важливо визначити за етнографічним критерієм. За словами Федора Матушевського, доповідача з цього питання на конгресі, «Україною ми називаємо край, заселений поспіль нашим українським народом».

Щоб пришвидшити визначення території держави, УЦР вирішила обмежитися губернським критерієм, тобто насамперед означити Україною ті губернії, де українці становили більшість. Згідно з «Декларацією у справах Крайового комітету», яку прийняла УЦР, Україна мала постати насамперед у межах «губерній Київської, Подільської, Волинської, Чер-

п'ятьма губерніями, серед «зabrаних» була і Катеринославська, у межах якої перебувала основна частина тодішнього Українського Донбасу.

Причини такої зміни настроїв російських урядовців влучно окреслив Володимир Винниченко: «Від однієї думки, від однієї яви, що донецький і херсонський вугілля, що Катеринославське залізо, що харківська індустрія одніються в них, вони до того захвилювались, що забули про свою професорську мантію, про свою науку, про високі Установчі збори, почали вимахувати руками, розхристались і виявили всю суть свого руського гладкого, жадного націоналізму».

Те обмеження формально так і не визнала Центральна Рада та й тривало воно недовго: у результаті Жовтневого перевороту владу у Пе-

Українська Народна Республіка за III Універсалом. Територію з українською більшістю населення візуалізовано за переписом 1897 р. Мапа Дмитра Вортмана. (Фото).

трограді захопили більшовики, які до того неодноразово заявляли про підтримку Центральної Ради у її протистоянні з Тимчасовим урядом. Вже 20 листопада УЦР проголосила III Універсал, за яким до складу новоутвореної Української народної республіки входило знову дев'ять зазначених вище губерній, і Катеринославська також. Відтоді поняття «Український Донбас» означає належність до України як державного утворення.

Через кілька днів російський Раднарком фактично визнав Україну в тих межах, які визначив III Універсал. Нарком у справах національностей радянської Росії Йосиф Сталін у розмові з представником Київської організації більшовиків Сергієм Бакинським заявив про потребу скликати Всеукраїнський з'їзд рад, наголосивши: «Взятися до скликання з'їзду повинні ви – кияни, одесці, харківці, Катеринославці й ін., звичайно з Центральною Українською радою».

1918: антагоністичні режими – однакові погляди на східний кордон

Більшовики спробували перенести владу на скликаному в Києві I Всеукраїнському з'їзді рад, але потерпіли поразку. Тоді пробільшовицькі делегати з'їзду вирушили до Харкова, де саме відбувався III Обласний з'їзд рад робітничих депутатів Донецько-Криворізького басейну. Об'єднавшись, делегати проголосили себе Першим Всеукраїнським з'їздом совітів робітничих, солдатських і частини селянських депутатів.

Цей з'їзд проголосив себе верховною владою в УНР, а саму Україну – совітською республікою. Призначений у грудні 1917 року Народний секретаріат від початку свого існування ставив за мету «об'єднати для боротьби з Центральною Радою трудящих усіх те-

риторій, на які претендує Центральна Рада». Тобто боровся за Україну в межах III Універсалу, і за тогочасний Український Донбас також, який був складовою Катеринославської губернії.

Такою ж була і позиція більшовицького центру. Перед захопленням на початку лютого 1918 року Києва червоними російський Раднарком оприлюднив звернення до усього світу, яким офіційно визначив своє ставлення до території України. Серед переліку «міст і губерній України» було зазначено не лише губернський центр, а й окремо «Донецький басейн».

9 лютого, майже на місяць раніше, аніж радянська Росія, Україна юридично отримала міжнародне визнання. Справжня УНР уклала Берестейський мирний договір із країнами Четвертого союзу. Це підштовхнуло

округу, тепер не ставили цього питання. Донські козаки були їхніми союзниками в боротьбі з червоними. Щоправда, делегація УНР, яка вирушила на переговори до Франції, складала свою карту, якою межі Українського Донбасу були значно розширені на сході, але то було лише бачення.

1919 – 1920 – Донецька губернія і Донбас

У 1919 році, коли Україна стала радянською, баталії за кордон розгорілися між нею та формальною Курзькою губернією РСФРР. Але то була битва насамперед за Білгород, який тоді був у складі УСРР. Після прямої вказівки Кремля його, як і решту території, що відійшли 1918-го до України на північному сході, було передано Росії.

Натомість на теренах УСРР була створена Донецька губернія у складі двох повітів Катеринославської губернії – Бахмутського та Слов'янсько-сербського. А 10 березня Раднарком УСРР навіть «ратифікував» «Договір про кордони з РСФРР», за яким на сході він знову-таки проходив за межею дореволюційної Катеринославщини.

Вважаючи, що небезпека відродження незалежної України минула, більшовицька влада вирішила удосконалювати адміністрації на основі економічного критерію. Навесні 1920 року за рішенням Кремля до складу Донецької губернії увійшов увесь Донбас. Інакше кажучи, увесь Донбас став українським. Тоді частини Українського Донбасу поміж інших

Формування кордону між УСРР та РСФРР в 1919–1920 рр. Мапа Дмитра Вортмана. (Фото).

делегатів IV З'їзду рад робітничих депутатів Донецько-Криворізького басейну проголосити Донецько-Криворізьку республіку як складову федеративної радянської Росії.

Керманіч ДКР претендували на промислово розвинуті регіони південного сходу України та промислової частини Області війська Донського, марно сподівалися, що українські та німецькі війська не опануватимуть цих територій. Такі самі сподівання поклали й лєнінський Раднарком, але вже 15 березня Центральный комітет Російської комуністичної партії чітко висловився: Донбас – це Україна.

У 1918 році радянська влада не затрималася в Україні. А відновлена УНР, як і Українська Держава гетьмана Скоропадського, у питанні Донбасу дотримувалися меж, проголошених у III Універсалі: кордон проходив по лінії Катеринославської губернії. Щоправда, за гетьмана Скоропадського до України за згодою з Областю війська Донського відійшла невелика частина біля Маріуполя.

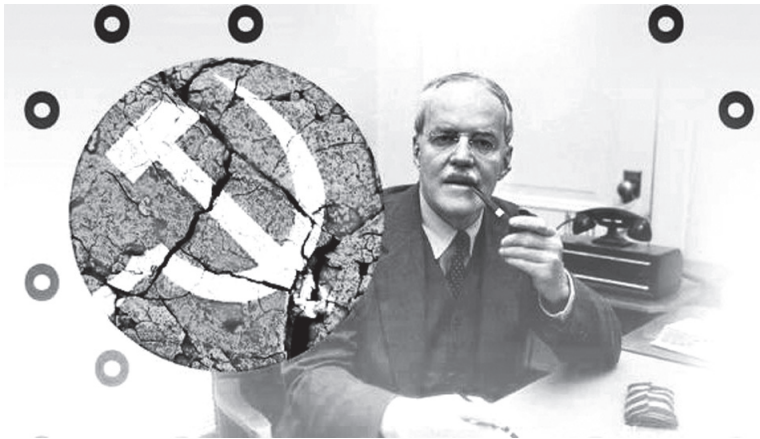
Українці, які наприкінці 1917-го претендували ще й на Таганрозьку

стали і території, де етнічні українці не становили більшість. Незабаром їх було об'єднано в межах Шахтинської округи. Частина приєднаної території – Таганрозька округа – не була складовою Донбасу, хоч і належала до української етнографічної території. До Донецької губернії її, так само як і Старобільський та Маріупольський повіти, було приєднано саме тому, щоб покращити продовольче забезпечення робітників Донбасу.

Саме в таких межах – із Шахтами та Таганрогом – радянська Росія вперше визнала незалежність УСРР. Це відбулося у результаті підписання «Союзнного Робітничо-Селянського договору між РСФРР та УСРР», укладеного 28 грудня 1920 року. На його початку йшлося про те, що уряди РСФРР та УСРР визнають «незалежність і суверенність кожної зі сторін». Договір вказував на відсутність будь-яких претензій, і територіальних також, між республіками. Примірички Договору були написані двома мовами, а сам Договір набув чинності після того, як його ратифікували республіканські з'їзди рад.

«План Даллеса» – російська конспірологія, народжена з українських шпигунських романів

Конспірологія – сфера, де, здавалося б, російським пропагандистам та іншим «трубадурам імперії» немає рівних. Утім, і тут не все так однозначно. Від початку 1990-х російські політики, духовенство й публіцисти неодноразово згадували «план Даллеса» – вигадану таємну доктрину ЦРУ, що серед іншого мала на меті ідеологічну дезорієнтацію молоді.

Однак, перша згадка про цей задум належить... українському письменнику Юрію Дольд-Михайлику, автору шпигунських романів радянської доби, зазначає видання «ЧИТОМО».

Що було насправді. Меморандум NSC 20/1

Фальшивки не виникають на порожньому місці. Вони виростають на певному ґрунті, на кожен канонічний текст припадає певна частка апокрифів. Це якщо говорити про сакральне письмо. Однак щось подібне трапляється і з документами спецслужб.

В американських архівах неважко відшукати Меморандум NSC 20/1 від 18 серпня 1948 року. Це документ із грифом Top secret, присвячений аналізу діяльності СРСР і засобам його стримування. Його важко назвати сенсаційним. Звичайна аналітична робота розвідки часів Холодної війни.

Оцінки й висновки авторів NSC 20/1 далекі від тих, що звикли називати яструбиними – дається взнаки виснаженість після Другої світової. Пряме воєнне протистояння з імперією Сталіна розглядається як небажаний сценарій і потенційно помилкове рішення.

Автори меморандуму велику увагу приділяють необхідності стримування впливу Москви у Східній Європі, де вона тоді створювала блок держав-сателітів. Цікавими є пункти, присвячені Україні. Ріже око визначення нашої мови як «діалекту» й сумніви в українській культурній окремішності. Але не варто лютувати з цього приводу, документ датований 1948-м роком, американські аналітики ще не мали достатньої оптики для об'єктивної оцінки. Згодом стане чути голос «планети DP» – української еміграції часів Другої світової, яка чимало зробила для постання нашої суб'єктності.

Складно сказати, чи саме цей документ ліг в основу конспірологічної теорії під назвою «План Даллеса», чи низка документів того часу. Факт полягає в тому, що США розуміло загрозу розростання СРСР і відпрацьовувало різні сценарії протистояння з ним: військовий, дипломатичний, інформаційний, економічний.

Власне все те, з чим доводиться мати справу Вашингтону і сьогодні. Як колись радянська, сьогодні російська влада намагається де-

монізувати Захід, який нехтує «сферами інтересів» Москви і готує ледь не хрестовий похід проти неї (так, «хрестовий похід проти комунізму» – елемент риторики часів Холодної війни).

Аллен Даллес – історична постать. Американський дипломат і розвідник, один із засновників ЦРУ, яке він очолював у 1953-1960. Не можна сказати, що Даллес був часто згадуваною в радянській пропаганді персоною. Радше він служив прототипом абстрактного американського генерала, пентагонівського яструба, який під час Другої світової шукав можливостей сепаратних переговорів з нацистами (ця лінія відображена у культовому радянському серіалі «Сімнадцять миттєвостей весни» і однойменному романі Юліана Семьонова).

Загалом Даллес мав масу кіновтілень як в радянському, так і в американському кінематографі (зокрема «Шпигунський міст»). Тож не дивно, що саме йому конспірологи приписують таємний план, який він чи то виклав у своїй книзі (якої не існує в природі), чи то виголосив на виступі в Конгресі США, що теж не підтверджено жодними джерелами.

Розпад СРСР як реалізація «плану Даллеса»

Формулювання «план Даллеса» виринуло в російській червоно-коричневій (так у ті часи називали комуністично-шовіністичну опозицію) каламуті й рознеслося багатьма засобами масової інформації. Чи не найперша згадка належить мітрополиту РПЦ Іоану (Сничову).

Цей священнослужитель, відомий своїм антисемітизмом та іншою «скрепністю», у статті в газеті «Со-

ветская Россия» (стаття священника в газеті з такою назвою – «Промовистий штрих до російської дійсності») в 1993-му році написав про секретний план ЦРУ і сіоністську змову, які працюють проти «русской духовности».

Підрахувати всі згадки про «план Даллеса» в російському інформаційному просторі неможливо. Варто відзначити лише такий тренд: якщо в 1990-х до нього апелювали політичні маргінали, то за часів путіна конспірологія вийшла на інший рівень – її відтворюють на великих екранах пропагандисти і високопосадовці.

Не дивно почути про «план Даллеса» від одіозного кінорежисера Нікіти Михалкова чи покійного Владіміра Жириновського, але його також згадав у своїй статті на EU Observer представник рф в Європейському

нині. Деякі російські чиновники відкрито заявляють, що реалізацією «плану Даллеса» у рф займається зокрема й Алексей Навальний. Ну й очевидно: українці не хочуть бути «одним народом» через те, що потрапили під вплив ЦРУ і стали сповідувати хибні цінності.

Міфологія «плану Даллеса» виходить за межі росії. Навряд чи когось здивує той факт, що цю конспірологію ретранслює лукашенківське ТБ у Білорусі. В Україні центрами поширення такої інформації були храми УПЦ (МП). У деяких монастирях, як от у Китаєвій пустині в Києві, поруч з іконами й цитатами святих отців можна було побачити цитати про «план Даллеса», який має на меті руйнацію «слов'янської єдності».

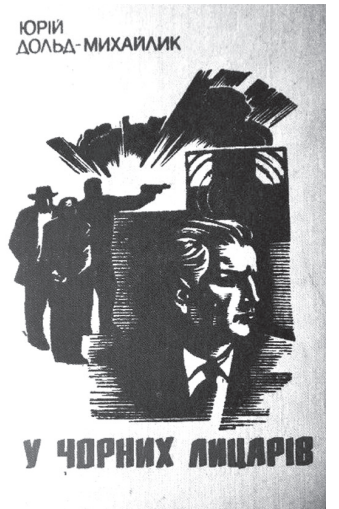
Серед українських публіцистів конспірологічну теорію послідовно відстоював Борис Олійник – депутат-комуніст, а серед іншого ще й поет, лауреат Шевченківської премії (1983), член Спілки письменників, академік і голова Шевченківського комітету (2010 – 2016). «План Даллеса» пан Олійник (помер у 2017) згадував ще в 1993-му, синхронно з російським мітрополитом Іоанном (Сничовим). Але є й свіжіші згадки. У мережі можна знайти його статтю «Первородний гріх?» у «Дзеркалі тижня» за 2011 рік.

Це варто процитувати:

«Посіявши там хаос, ми непомітно підмінили їхні цінності фальшивими, і змусимо їх у ці фальшиві цінності вірити. Як? Ми знайдемо своїх однодумців... своїх союзників і помічників у самій Росії... Ми всіляко підтримуватимемо й підноситимемо так званих творців, які насаджуватимуть і втовкмачуватимуть у людську свідомість культ сексу, насильства, садизму, зрадництва – одне слово, всілякої аморальності. В управлінні державою ми спричинимо хаос та безлад...»

«Ми будемо непомітно, але активно й постійно сприяти самодурству чиновників, хабарників... Чесність і порядність висміюватимуться... як пережиток минулого... Хамство і нахабство, брехня й шахрайство, пияцтво й наркоманія, тваринний страх одного перед одним і безсоромність, зрадництво, націоналізм і ворожнеча між народів – все це ми... непомітно культивуватимемо, все це розквітне махровим цвітом...»

Чи не правда, нинішній моральний стан суспільства засвідчує, що наведені вище настанови Аллена Даллеса на таємній інструктивній нараді початку 1945-го, витяги з якої процитовано, виконуються з надлишком?»

«План

Дольд-Михайлика?»

Попри часті згадки про «план Даллеса», конспірологи ніколи не наводять текст документа повністю. Достатньо згадати, що «був такий документ», а далі йдуть уривки й цитати, релевантні тому чи іншому контексту. Якщо уважно перечитати уривок зі статті Бориса Олійника, привертає увагу той факт, як емоційно складений текст, який приписується Аллену Даллесу.

Важко зустріти розвідника, який би висловлювався подібним чином, та ще й офіційному документі чи на закритому засіданні Конгресу. Емоції – перша ознака фейку. Складається враження, що це не фрагмент документа ЦРУ, а художнього тексту. І це буде недалеко від істини.

Нарешті варто покласти на стіл «джокера» усієї цієї історії – українського письменника Юрія Дольд-Михайлика. Він відомий своєю трилогією про радянського розвідника Григорія Гончаренка (Генріха фон Гольдрінга).

Перша частина «І один у полі воїн» була екранізована і збирала мільйони глядачів в кінотеатрах під назвою «Вдали от Родины» (1960). Конспірологам же прислужилась друга частина – «У чорних лицарів». Дія роману розгортається у західній розвідшколі, а один з героїв – американський генерал Думбрайт (ймовірно, втілення Даллеса), який розкриває підступні плани:

«Людська вдача така, що в скрутні людини завжди шукає якоїсь віддушини: один чіпляється за релігію, інший заливає пельку вином, ще котрий шукає розради у відчайдушних веселощах. Є такі, що гарячково беруться до праці, вважаючи її за найліпші ліки. Росіянам зараз скрутно, і нам треба, щоб цих, останніх, було найменше. Удова, що втратила на війні чоловіка... молода дівчина, яку зрадив коханий... хлопець, який не знайшов собі відразу місця в житті... нашоventhі їх на думку, що вони повинні волати до бога, затягніть їх у секту, коли такої нема, самі її організуйте! Слов'яни люблять поспівати за чаркою горілки? Нагадайте їм, як добре вони варили самогон за часів громадянської війни. П'яному море по коліна, – кажуть росіяни.»

Утворіть таке море, тоді той п'яний побереде туди, куди нам треба. Росіяни, українці, білоруси схильні до гумору? Допоможемо їм! Озброймо любителів гострого слівця анекдотами, які б висміювали їхнє сучасне і майбутнє... а дія кожної нації – її молодь. Ми повинні зробити так, щоб більшовиків ця надія одурила. – Це найбільш вразливий прошарок населення, до якого найлегше підібрати ключі, бо молоді взагалі властиво захоплюються.

Що таке «Український Донбас», як формувалася його межа та як вона була змінена у 1920-х на користь Росії

8 1920-ті роки: хто кому «дарував» Донбас?

Саме в тих кордонах, у яких Росія визнала незалежність радянської України, УСРР увійшла до складу Радянського Союзу. Увесь Донбас, зокрема і Шахтинська округа, у якій українці не становили більшості населення, на той час були складовою Українського Донбасу. Незабаром після створення СРСР проблема кордонів поста-

ла знову. І якщо українська сторона намагалася отримати заселені переважно українцями райони Вороніжчини та Курщини, то Росія – формально з ініціативи керівництва Північно-Кавказького краю з центром у Ростові-на-Дону – висунула претензії на ті території, які 1920-го відійшли до Донецької губернії зі складу колишньої Облесті війська Донського.

До аргументів української сторони майже не дослухалися. Більшу частину Шахтинської та Таган-

розької округ (в останній українці становили абсолютну більшість) Україна була змушена передати Росії. Принципове рішення з цього приводу політбюро ЦК ВКП(б) прийняло ще влітку 1924 року. Однак керівництво УСРР тривалий час відтягувало його формалізацію. Та в жовтні 1925 року ці території з населенням 478,9 тисяч осіб відійшли до Росії. Щоправда, рішення вищих органів влади УСРР з ратифікацією такої зміни кордону наразі виявити не вдалося.

Відтоді і до сьогодні територія Українського Донбасу фактично не змінилась. За переписом 1926 року у складі УСРР не залишилося жодної округи, де б українці не становили більшості населення. Це стосувалось і Українського Донбасу.

Так саме в Україні у 1920-ті було забрано та передано Росії частину Донбасу. Так історичні реалії спростовують російські міфологеми. Однак у час постправди, на превеликий жаль, далеко не завжди прислухаються до заснованих на фактах аргументів.

Геннадій СФІМЕНКО,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, дослідник історії радянської України.

Сайт «Аргумент», 08.09.2023

Радянський пропагандистський плакат, 1921 рік. Фото: livejournal.com

«План Даллеса» – російська конспірологія, народжена з українських шпигунських романів

9 Отруюте її душу зневірою в сенс життя, пробуджують інтерес до сексуальних проблем, зваблюють такими принадами вільного світу, як модні танці, красиві ганчірки, спеціального характеру пластинки, вірші, пісні... Дітям завжди є щось закинути батькам. Скористайтесь з цього і посваріть молодь зі старшим поколінням... Я міг би перелічувати і перелічувати заходи, до яких у кожному випадку можна вдатися, але мета моєї сьогоденної розмови – не в цьому. Я прагну довести одне: ми мусимо бути такими винахідливими у засобах психологічної війни з комунізмом, щоб комуністична пропаганда не встигала за нами!».

Власне цей фрагмент можна вважати відправною точкою, від якої далі йде багато похідних. Найвідоміша з них – радянський багатосерійний фільм «Вічний поклик» (Вечний зов), знятий за романом російського письменника Анатолія Іванова. Там демонічний герой, колишній білогвардієць, що став нацистським колаборантом, виглошує приблизно те саме, що генерал Думбрайт у романі Дольд-Михайлика. Уривок із цим моментом доволі популярний серед російських користувачів ютуба.

Роман Анатолія Іванова хронологічно вийшов пізніше,

ніж «У чорних лицарів» Дольд-Михайлика. Між творами відстань у 12 років. Тому право першості точно в українського автора. Хоча про прямий плагіат не йдеться. Можливо, обидва письменники паралельно відпрацьовували один і той самий темник (до речі, можливо, той темник мав і сучасник Дольд-Михайлика Борис Олійник?).

У 1964-му, коли вийшла друга частина трилогії Дольд-Михайлика, перед радянськими ідеологами вже стояв серйозний виклик: за час хрущовської «відлиги» молодь справді більше дізналася про західну культуру, з'явилися «стиляги», на чорному ринку продавали вініли із західною музикою, у великих містах можна було «дистати» модний імпортний одяг, в Україні постало шістдесятництво.

Вочевидь від вищого партійного керівництва надходило замовлення до «інженерів людських душ», себто письменників, на те, щоб знайти спосіб стримувати західний культурний вплив, дискредитувати його. Так і виросла конспірологічна теорія, що вже в 1990-их дістала назву «план Даллеса».

Російський переклад «У чорних лицарів» з'явився через 30 років після виходу оригіналу – в 1994-му, тоді коли фейк про «план Дал-

леса» лише почав розкручуватися в інформпросторі рф. Можливо, вихід цієї книжки теж став свого роду замовленням, але вже від реваншистських сил, що плекали ідею про відродження СРСР.

Чи міг Юрій Дольд-Михайлик самостійно вигадати настанови, які з часом назвали «планом Даллеса»? Враховуючи тогочасний рівень цензури, навряд чи. Хоча сам письменник говорив, що в основі його книжок покладено реальні події, повірити у це складно. Сам Дольд-Михайлик стосунку до зовнішньої розвідки не мав. У Другій світовій участі не брав, працював у той час на кіностудії в Туркменітані. Вочевидь, враховуючи «шпигунську» тематику творчості, письменник мав консультантів з КГБ, які й озвучували деякі «правильні» акценти.

Для тих, хто хоче таки зазирнути в першоджерело токсичної конспірологічної теорії, немає перешкод. Роман Юрія Дольд-Михайлика «У чорних лицарів» був перевиданий видавництвом «Фоліо» 2008 року, і зараз доступний у багатьох онлайн-книгарнях.

Дмитро КРАПИВЕНКО
Опубліковано у виданні
«ЧИТОМО»

Сайт «Аргумент», 24.08.2023

В Москві знову пам'ятник головному чекісту Дзержинському

На території штаб-квартири Служби зовнішньої розвідки Росії встановили пам'ятник голові Всеросійської надзвичайної комісії Феліксу Дзержинському – зменшену копію монумента, що стояв колись навпроти будівлі КДБ СРСР.

Пам'ятник відкрив директор СЗР РФ Сергій Нарішкін. Він заявив, що Дзержинський «мріяв створити майбутнє, засноване на принципах добра і справедливості». Російські пропагандисти називають Дзержинського «чекістом номер один».

Дзержинський після більшовицької революції 1917 року очолював Всеросійську надзвичайну комісію, російською аббревіатура ВЧК, «чрезвычайную», від чого

й пішла скорочена назва ЧК і термін «чекісти». Це був каральний орган партії більшовиків, яка щойно прийшла до влади, ЧК здійснювала терор щодо людей, що боролися проти нової влади, відзначилася масовими репресіями.

Чекістами стали називати працівників органів держбезпеки СРСР, які прийшли на зміну ЧК, зокрема ОГПУ, НКВС. Співробітників сучасної російської ФСБ також нерідко називають чекістами.

Пам'ятник главі карального органу комуністичного режиму Дзержинському був знесений під час Перебудови і розвалу СРСР, як один зі зловісних символів того режиму.

Календар всесвітньої історії

22 вересня

1499 – За Базельським договором Швейцарська стала незалежною від Священної Римської імперії.

1862 – президент США Авраам Лінкольн видав указ про звільнення негрів-рабів на території Конфедеративних Штатів Америки – штатів, що відколотися у 1861 році від США і утворили свою державу. Це був символічний крок США – поширити рішення про звільнення рабів, ухвалене раніше, на територію штатів, де процвітало рабство, які відколотися і вели громадянську війну зі США.

1939 – пройшов спільний парад радянської і нацистської армії у Бресті, після того, як у серпні СРСР і Німеччина підписали таємний Пакт Молотова-Ріббентропа про поділ Європи і насамперед загарбання Польщі. Що й відбулося на момент параду.

Народилися: 1791 – Майкл Фарадей, англійський фізик і хімік; 1835 – Олександр Потебня, український філолог-славист; 1957 – Рефат Чубаров, Голова Меджлісу кримськотатарського народу.

Померли: 1909 – Микола Мурашко, український художник; 2008 – Григорій Васильович, український педагог, політичний і громадський діяч, проєктор Українського Вільного Університету в Мюнхені.

23 вересня

Народилися: 63 до н. е. – Октавіан Август, перший римський імператор; 1872 – Соломія Крушельницька, українська оперна співачка; 1900 – Володимир Кубійович, громадсько-політичний діяч, географ, демограф.

Померли: 1870 – Проспер Меріме, французький письменник; 1937 – Зигмунд Фрейд, австрійський психіатр.

24 вересня

Народився: 1894 – Роман Купчинський, український поет, прозаїк, журналіст, композитор, критик.

25 вересня

1789 – Конгрес Сполучених Штатів ухвалив перші 10 поправок до Конституції, які увійшли в історію як Більш права.

Народилися: 1765 – Міхал Огінський, польський композитор і політичний діяч; 1897 – Вільям Фолкнер, американський письменник, лауреат Нобелівської премії; 1920 – Сергій Бондарчук, кінорежисер та актор; 1932 – Анатолій Солов'яненко, український співак.

Помер: 1970 – Еріх Марія Ремарк, німецький письменник.

26 вересня

1995 – Україна прийнята до Ради Європи.

Народилися: 1832 – Петро Сокальський, український композитор; 1936 – Євген Пронюк, український громадський діяч.

27 вересня

1825 – в Англії почався рух першою залізницею. Паротяга, сконструйований Джорджем Стефенсоном, провіз поїзд із 450 пасажирами з Дарлінгтона у Стоктон зі швидкістю 24 км/год.

1893 – у Джерсі-Сіті почав виходити перший український друкований орган у США – газета «Свобода».

1977 – перша атомна станція України Чорнобильська АЕС підключена до енергосистеми СРСР. Промисловий струм дав перший енергоблок потужністю мільйон кіловат.

28 вересня

Народилися: 1803 – Проспер Меріме, французький письменник; 1924

– Марчелло Мastroянні, італійський кіноактор.

29 вересня

Народилися: 1547 – Мігель де Сервантес Сааведра, іспанський письменник; 1845 – Іван Карпенко-Карий (Тобілевич), драматург; 1866 – Михайло Грушевський, політичний і державний діяч, історик, голова Центральної Ради в 1917–1919 рр; 1912 – Мікеланджело Антоніоні, італійський кінорежисер; 1943 – Лех Валенса, лідер антикомуністичної профспілки «Солідарність» у 1980-их роках, президент Польщі у 1990 – 1995, лауреат Нобелівської премії миру 1983 р.

30 вересня

1472 – в Майнці Йоганн Гутенберг надрукував першу книжку – Біблію.

1882 – в американському містечку Еплтон (штат Вісконсін) на річці Фокс запрацювала перша у світі гідроелектростанція потужністю 12,5 кВт.

1929 – англійська служба Бі-Бі-Сі вперше провела телетрансляцію.

Народився: 1841 – Михайло Драгоманов, літературознавець, історик, публіцист, фольклорист, економіст, філософ.

1 жовтня

1929 – розпочалися численні арешти членів вигаданої комуністичним режимом СРСР «Спілки Визволення України».

1930 – в Московському Кремлі знищено Чудов монастир, закладений 1365 року.

1949 – у Пекіні проголошено створення Китайської Народної Республіки.

Народився: 1903 – Володимир Горовиць, видатний піаніст уродженець Києва.

2 жовтня

1552 – взяття військами Івана Грозного Казані, загарбання Казанського ханства до Московського царства.

Народилися: 1869 – Махатма Ганді, лідер руху за незалежність Індії; 1906 – Іван Багряний, український письменник.

Помер: 1974 – Василь Шукшин, російський актор, режисер і письменник.

3 жовтня

1621 – перемога війська під проводом Петра Сагайдачного над турками під Хотиним.

1929 – королівство сербів, хорватів і словенців набуло офіційної назви Югославія.

1990 – завершився процес об'єднання Східної і Західної Німеччини.

4 жовтня

1582 – Папа Римський Григорій XIII запровадив «григоріанський календар», так званий «новий стиль».

1853 – розпочалася Кримська війна європейської коаліції проти Росії, яку Росія прогнала.

1911 – у Лондоні введено в дію перший у світі ескалатор.

1957 – з космодрому в Казахстані запущено перший у світі штучний супутник Землі.

1958 – з Лондона до Нью-Йорка розпочалися перші регулярні трансатлантичні рейси реактивних літаків.

5 жовтня

1880 – запатентовано першу кулькову ручку.

Народилися: 1909 – Богдан-Ігор Антонич, український поет; 1936 – Вацлав Гавел, чеський політик і громадський діяч, дисидент, письменник, згодом президент Чехословаччини.

Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник Михайла Коцюбинського

Вечір на честь Франка в Чернігівській «Просвіті» у 1907 році

«Сьогодні я хочу познайомити вас з одним з найкращих українських письменників – з Іваном Яковичем Франком. Перед вами портрет Франка. Те, що ви бачите, хотів би трохи доповнити. Невеликий, хоч сильний мужчина. Високе чоло, сірі, трохи холодні очі, в лініях бороди щось енергійне, уперте. Рудувате волосся, непокірливо пнеться, вуса стирчать. Скромно одягнений, він тихий і непомітний, поки мовчить. А заговорить – і вас здивує, як

Іван Франко. 1907 р.
Фото з фондів Музею

ця невисока фігура росте й росте перед вами, мов у казці. Вам стане тепло й ясно од світла його очей, а його мова здається не словом, а сталлю, що б'є об крем'яні і силе іскри...»

Так починається реферат «Іван Франко», написаний Михайлом Коцюбинським наприкінці 1907 року до Франківського вечора товариства «Просвіта».

Для чернігівців різних поколінь то було грандіозне свято. Читаємо про це у книзі І. Коцюбинської «Спогади і розповіді про М. М. Коцю-

бинського»: «В той час товариство «Просвіта» містилося на вулиці Миколаївській... в дерев'яному одноповерховому будинку Богданової. Приміщення складалося з невеликого залу і чотирьох кімнат, в яких розташована була бібліотека та займалися гуртки художньої самодіяльності.

Ми всією родиною брали участь у цьому вечорі. Зал було прибрано зі смаком. На почесному місці на стіні навпроти входу висів портрет Івана Яковича Франка в українських старовинних рушниках... В правому кутку кімнати між дверима і вікном – пюпітр для доповідача, хор розмістився півколом попід портретом.

Народу в залі повно, переважно вчителі, студентство, робітники, учні. Настрій присутніх – урочистий. Відчувалося, що це свято української культури...»

Яскраво і емоційно Михайло Коцюбинський намалював портрет І. Франка. Реферат про Каменяря тричі переривався читанням уривків із його творів та співами. Найкращою піснею був гімн «Вічний революціонер», бо Іван Франко вклав у нього весь свій бунтарський дух, і підсилений був твір могутніми акордами Лисенкової музики.

Друга частина вечора почалася художнім читанням віршів у виконанні дітей та молоді. Троє дітей Михайла Коцюбинського брали участь у концерті. Юрко прочитав «Ішов кобзар до Києва та сів спочивати», Оксана – «Садок вишневий коло хати» Т. Шевченка, Ірина – байку Л. Глібова «Мавпочка та окуляри». Дівчатка були в пишному українському вбранні – гаптованих шовком маминими руками сорочках, корсетках, майстерно зшитих сільським кравцем із Старого Білоуса, намисті й вінках.

Вечір пройшов тепло й урочисто.

Фотій Красицький

Цікавим експонатом з колекції нашого музею є невеличка олійна картина, на якій зображена старовинна козацька полковницька садиба на річці Снов у Седневі. Створена у 1916 році, картина переносить нас у мальовниче селище поблизу Чернігова. Її автором є видатний український художник Фотій Степанович Красицький.

Народився майбутній художник та педагог 12 серпня (за старим стилем) 1873 року у селі Зелена Діброва Звенигородського повіту Київської губернії, що нині належить до Черкаського району Черкаської області. Походив з багатодітної родини. Його батько – Степан Антонович Красицький – був сином рідної сестри Тараса Шевченка Катерини, матір – Харитина Самсонова – уроджена Матлахова. Початкову освіту здобув у сільській школі. Ще з дитинства захоплювався малюванням, тож вчитель, вбачаючи хист Фотія, порадив батькам віддати його в науку.

У 15 років Фотій Красицький з торбиною повною малюнків прийшов до засновника Київської рисувальної школи Миколи Мурашка. Відзначивши неабиякий талант хлопця, М. Мурашко оселив його у себе вдома, згодом познайомив з М. Лисенком, М. Старицьким, Лесею Українкою. Київська громада підтримала талановитого хлопця і призначила йому на час навчання у школі грошову допомогу, якої вистачало на оплату житла та харчів.

Протягом чотирьох років (з 1888 по 1892) Фотій навчався у Київській рисувальній школі М. Мурашка у майстерні М. Пимоненка. Після її закінчення два роки продовжував навчання у Одеському художньому училищі у Кириака Костанді. З 1894 по 1901 рр. Фотій Красицький здобував мистецьку освіту вже у Вищій художній школі при Імператорській академії мистецтв, де його вчителем став Ілля Рєпін, котрий підтримав захоплення свого учня українською старови-

ною. Саме останній високо оцінив одну з найвідоміших робіт Ф. Красицького – картину «Гість із Запоріжжя», котру Рада Імператорської Академії мистецтв придбала у автора за 600 рублів, що було неабиякою честю для випускника. По завершенню навчання митець отримав «диплом із правом на чин X класу при вступі на державну служ-

бу з правом викладання малювання в навчальних закладах».

У 1903 р. художник оселився і почав працювати у Києві. Багато часу приділяв малюванню портретів тих, з ким його зводила доля, зокрема М. Грушевського, І. Франка, Л. Українки, І. Карпенка-Карого, М. Старицького тощо. Проте художня праця не давала Фотієві Красицькому прибутку достатнього для проживання, тож він змушений був шукати посади вчителя малювання.

1904 року твори Ф. Красицького вперше починають виходити на листівках у видавництві «Квітка». Відчутну фінансову і мо-

ральну підтримку митець отримав під час виставки робіт українських художників у Львові 1905 року, де йому вдалося продати кілька своїх робіт.

Після виставки митець вирушає на Полтавщину, де у селі Козацькому знайомиться з Ганною Крикотень, котра стане йому дружиною і справжньою музою, а ще подарує йому п'ятеро дітей. Родина оселяється у Києві у будинку, який називають «Замком Річарда», а згодом перебирається в дім на Пріорці.

У січні 1906 р. починає друкуватися український сатиричний журнал «Шершень», і Фотій Красицький активно долучається до оформлення видання, зокрема створює ілюстрації для перших обкладинок окремих номерів і карикатури.

Митець глибоко шанував пам'ять свого знаного родича Тараса Шевченка і прагнув, щоб кожна сім'я могла придбати його портрет. Виконавши портрет Кобзаря літографічним способом, Ф. Красицький поширює його у вигляді листівок, вартістю 20 к. З цього часу художник отримує статус «неблагонадійного».

Працював викладачем живопису у Київському художньому училищі, художньо-друкарській школі, Миргородському художньо-керамічному технікумі тощо. Створив перший в Україні посібник «Рисування та малювання» (1929). 1929 р. проходив по справі Спілки визволення України.

Через хворі на ревматизм ноги художникові з часом стає усе важче працювати. До того ж 1934 р. арештовують зятя, Олексу Влизька – чоловіка дочки Фотинії. Попри намагання Фотія Степановича захистити глухонімого поета, той гине у в'язниці, а доньку художника з дитиною висилають з України за Урал. 1937 р. арештовують іншого зятя – письменника Петра Мельника. Його дружина – дочка Фотія Красицького Ірина з сином були під вартою вивезені до Башкирії. Наслідком переживання родинних негараздів для художника стає інсульт. Проте митець не втрачає надії, продовжуючи писати книгу, малювати.

У червні 1941 року відкрилася перша персональна виставка Ф. Красицького. Але з початком бомбардувань Києва художник з родиною змушений глибоко закопати картини у саду на Пріорці, що призводить до чергового погіршення стану здоров'я митця.

На початку червня 1944 року Фотій Красицький відійшов у вічність. Поховали художника на Куренівському цвинтарі. 1963 р. його прах було перенесено на Байкове кладовище у Києві.

Митець створив десятки живописних полотен, на яких зображав діячів української культури, пейзажі улюблених місць, жанрові картини з української старовини та побуту селян і, звичайно ж, образи за творами Т. Шевченка. Нині його твори є окрасою колекцій багатьох українських музеїв, зокрема, і Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. Коцюбинського.

Олександр Снопок

Снопок О. М. Альтанка в Качанівці. Картон, олія. 1956 р.

Тепло рідного краю, його пейзажі передав у своїх картинах талановитий художник Олександр Миколайович Снопок.

Він народився 29 серпня 1918 р. у с. Ваганічі Городнянського району Чернігівської області. 1938 року закінчив три курси Харківського художнього інституту, де навчався на факультеті живопису. Був учасником Другої світової війни, зокрема брав участь у звільненні Чернігова від нацистських окупантів 1943 р.

З 1953 р. працював у художньо-виробничих майстернях художнього фонду УРСР. Брав участь у численних виставках. Одним з найулюбленіших жанрів митця був пейзаж, хоч звертався і до створення портретів. Його роботи приваблюють око виразністю композиції та колоритом.

Два десятиліття тому митець відійшов у вічність. Та його роботи до цього часу милують око і зіграють душу.

Поет українського степу

До 155-річчя Миколи Чернявського: у музеї новий виставковий проєкт

«Коли появився перший збірник його поезій «Пісні кохання», був я тим збірником зачарований, — і взагалі тоді книжка українська не густо появлялася, а такої насолоди, що давав той збірник, то таки не часто доводилося зазнавати. Зразу було знати, що се «поет милостю божою». Так, історик О. Лотоцький відгукнувся про першу поетичну збірку Миколи Чернявського, котрий полишив свій світлий слід в історії української культури як талановитий поет, педагог, культурний і громадський діяч. Наступна поетична збірка митця – «Донецькі сонети», що побачить світ 1898 р. у Бахмуті, стане чи не першою ху-

дожною книгою, що була надрукована в Донбасі, і її появою автор дає поштовх до розвитку літературного процесу у шахтарському краї.

Через радянські репресії ім'я Миколи Чернявського після розстрілу взимку 1938 року на кілька десятиліть поринуло у забуття. І до сьогодні постать цього непересічного поета мало відома широкому загалові.

Більше дізнатися про М. Чернявського та його творчу спадщину можна під час огляду виставкового проєкту «Поет українського степу. До 155-річчя Миколи Чернявського», який від 22 серпня відкритий для відвідування у музеї-заповідни-

ку М. Коцюбинського. У ньому представлені меморії М. Чернявського та його родини, що дають змогу більше дізнатися про творчу діяльність поета, його родину, а ще про взаємини зі знайомими сучасниками, зокрема М. Коцюбинським.

Проєкт реалізується спільно з громадським і культурним діячем, меценатом і збирачем старовини Дмитром Пірклом та БО «Благодійне товариство «Гардаріка», які надали колекцію цікавих артефактів для експонування, та Чернігівським історичним музеєм ім. В. В.Тарновського.

Проєкт діє по 22 вересня. Виставка працює щодня з 9.00 до 17.00.

Останній прихисток художника Григорія Честахівського

У травні минуло 162 роки з часу, коли наш український Пророк, поет і художник Тарас Шевченко знайшов свій вічний спочинок у рідній землі на Батьківщині. Колектив Національного історико-культурного заповідника «Качанівка» вшанував цю дату покладанням квітів до пам'ятника Тарасові Григоровичу, а також до могили його однодумця і товариша Григорія Миколайовича Честахівського, який похований на території Качанівського парку.

Григорій Миколайович Честахівський – український художник, близький приятель Т. Г. Шевченка, організатор перепоховання поета на Чернечу гору під Каневом.

Народився року в Херсонській губернії в сім'ї військових поселенців. Закінчив Академію мистецтв у Петербурзі. Працював губернським секретарем в капітулі орденів. В 1858 році, після повернення Тараса Шевченка із заслання, відбулося його знайомство з Кобзарем. Спершу зближення сталося завдяки задушевному виконанню Г. Честахівським українських пісень, але згодом прив'язаність Григорія Миколайовича до поета була оцінена останнім і їх відносини переросли у міцну дружбу.

У сім'ї Тарновських його дуже любили і поважали, називали Дідом. Він був дуже тихий, відлюдний старий, густі сиві брови надавали його обличчю суворості, якої не було в його характері. Він був напрочуд добрий і чуйний. Життя в Качанівці проводив усамітнено, товаришував із слугами і околицьними селянами, серед яких мав велику любов і популярність.

Григорій Миколайович про дружбу з Шевченком розповів у Качанівці так: «Познайомився я з Тарасом Григоровичем коли вступив до Академії мистецтв. У той час український поет вже закінчував Академію, а я її ще тільки починав. Ми були земляки, хоча й з різних місць України: я з Херсонщини, він з Київщини. Зустріч з Шевченком на художній ниві багато дала мені. Нас поєднувало на чужині селянське походження і українська мова, в цьому Петербурзі, який так ненавидів Тарас Григорович.

Наша академічна молодь любила збиратися вечорами в когось у майстерні і, дізнавшись, що я співаю, примушувала мене співати з гітарою тужливих пісень моєї України. Пісні ті особливо уважно слухав Тарас Григорович. Згодом він і сам брав участь у співі. Йому подобалося моє виконання, і він вважав, що я співаю серцем. Це він мені казав! Мені. Та що мій спів порівняно з тим, як він сам співав!».

Так, їх не могла не поєднати Україна, її мова, її пісні! Поета вабило до Честахівського, а він, що ближче пізнавав Шевченка, то більше підпадав під його чари. Так цілком непомітно розвивалася та глибока прив'язаність, яка переросла у справжнє обожнювання і схилення перед українським поетом. Шевченко своїм чуй-

ним серцем зрозумів і оцінив те ставлення до себе і платив Григорію Миколайовичу щирою дружбою.

Роки заслання розлучили поета з Честахівським. Але коли Шевченко повернувся із заслання до Петербурга, їхні колишні дружні взаємини поновилися. Григорій Миколайович став його найближчим, найбажанішим, завсідним товаришем і супутником останніх років поета.

«Ми просто не могли існувати один без одного, – казав він. – Яюсь чудового дня ми вирішили закарбувати цю дружбу, знявшись разом у фотографа. Ця фотографія – єдина свого роду, бо Тарас Григорович ніколи ні з ким не фотографувався. Для мене вона безцінна».

Не дивно, що саме йому, після смерті Шевченка, Товариство українців у Петербурзі доручило організацію перезахоронення поета. Григорій Честахівський разом з Олександром Лазаревським супроводжували труну з тілом Тараса Григоровича з Петербурга через Москву до Києва і з Києва до Канева. Саме Честахівський наполог на похованні Тараса Шевченка не в Києві на Щеквицькому кладовищі, а в Каневі – на Чернечій горі.

По всьому шляху слідування труни з тілом від Петербурга до Канева Честахівський замальовував сцени тієї сумної подорожі, залишився в Каневі й після похорону доглядати та опоряджувати могилу Великого Кобзаря.

Пізніше в спогадах про Тараса Шевченка Григорій Миколайович напише: «... Після поховання, в останнє, ушанувавши покійного поета, всі учасники похорону з Києва та інших місць почали роз'їжджатися, і коли 12 числа я відвідав могилу, то невимовний сум стиснув моє серце: не хотілось розлучатися з місцем, де спочило тіло нашого любого і дорогого Кобзаря, було бажання самому за-

копатися в тій славній землі. Думав: а хто ж насипле над ним високу могилу за його заповітом? Чи не спробувати мені?». І він це зробив, свято виконавши місію, покладену на нього.

Поки Григорій Честахівський доглядав і опоряджував могилу, він знайомив навколишніх жителів із творами та біографією Тараса Шевченка.

Розповіді селян села Пекарів, що під Каневом, записані етнографом та мистецтвознавцем Миколою Біляшівським, свідчать, що Григорій Миколайович користувався особливо повагою селян. Сам Честахівський у своїх спогадах про це писав: «...просто, дружнє й привітне моє ставлення до селян і прості й добрі їм поради, викликали в них загальну до мене любов і довіру, і вони поміж собою називали мене завжди Грицем». Це красномовно засвідчує про надзвичайну добру вдачу, людяність, порядність Григорія Честахівського.

Перебуваючи в Качанівці, Григорій Миколайович мешкав у кімнаті, де за словами господаря Тарновського В.В.(мол.) колись жив Т. Г. Шевченко 1843 року, в гостях у Григорія Степановича, а потім під час свого надто короткого перебування в Качанівці 1859 року. Вікна цієї кімнати дивилися просто в сад, і перед ними височів велетенський, віковий клен. Кімната Григорія Миколайовича являла собою незвичайне видовище: вона була завішена і завалена цілющими травами. Ліжка – диван, столи, навіть підвіконня були встелені сухою травою. Трави восени Честахівський відвозив до Петербурга і продавав там аптекам.

Під час однієї з таких поїздок до Петербурга він застудився, захворів так сильно, що його довелося покласти до Обухівської лікарні, де прохворівши недовго, помер 3 квітня 1893 року. Спочатку його поховали на цвинтарі Олександро – Невської лаври.

Ми зобов'язані Честахівському тим, що по всьому шляху слідування труни Т. Шевченка від Петербурга до Канева, він замальовував сцени тієї сумної подорожі. Це «Селянин біля труни Т. Шевченка», «Труна Т. Г. Шевченка на пароплаві в дорозі до Канева», «Труна Т. Г. Шевченка в дорозі», «Труна Т. Г. Шевченка в церкві» та інші.

Та все ж головна заслуга художника в тому, що він описав і зберіг меморіальні речі Шевченка, передавши їх у Качанівку. При цьому на своїй фотографії, подарованій 12 травня 1888 року власнику садиби разом із шевченковими реліквіями, він написав: «Голубчику любесенький, щира душа козацька, Василь Васильович! Як бог погодить нашій козацькій неньці Україні дожить того часу, що вона збудує у себе національне хранилище, то усе зібрання Тараса Григоровича Шевченка як святую пам'ять, оддайте в те хранилище на вічну пам'ять Кобзаря Тараса».

Волю Григорія Честахівського Тарновський виконав, заповівши свою колекцію Чернігівському земству для влаштування музею. 1888 року, перебуваючи у Качанівці, Григорій Честахівський лише свій автограф у фамільному альбомі Тарновських. Можливо, що вже тоді 68-річний Григорій Миколайович міг обрати Качанівку за місце свого останнього притулку і поділитися своїм бажанням з господарем. І коли 1893 року Честахівський помер, Василь Васильович Тарновський молодший перевіз його прах із Петербурга в Качанівку і поховав у парку поруч із галявиною Шевченка, на якій поет колись зустрічався з селянами. На могилі насипано такий же курган, який свого часу було насипано на Тарасовій горі в Каневі.

І сьогодні в Качанівці, в глибині парку, височіє курган – могила товариша останніх років Тараса Григоровича Шевченка, Григорія Миколайовича Честахівського. Історія поховання Честахівського в качанівському парку засвідчує, що все, пов'язане з ним, робилося в пам'ять про Шевченка.

Ім'я Григорія Честахівського заслуговує на добру про нього пам'ять і вдячність нащадків. Подякуймо йому щирим українським серцем за виконання Тарасового «Заповіту»: «Як умру, то поховайте Мене на могилі, Серед степу широкого На Вкраїні милій, Щоб лани широкополі І Дніпро, і кручі Було видно, було чути, Як реве ревучий!»

Олена ТРОХИМЕНКО, організаторка екскурсій Національного історико-культурного заповідника «Качанівка»

«Археологія України за роки незалежності»

Передано цінний подарунок для бібліотеки Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній»: монографію «Археологія України за роки незалежності».

Її автори – переважно співробітники Інституту археології Національної академії наук України. Ініціатор підготовки видання: Всеукраїнська громадська організація «Спілка археологів України».

Це своєрідний звіт археологічних досліджень в Україні за останні 30 років. За цей період було відкрито нові археологічні пам'ятки різних епох, отримано тисячі унікальних знахідок, у тому числі й таких, які стали своєрідною культурною візитівкою України. Їх географія – територія всієї нашої держави.

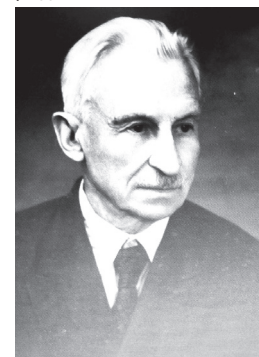
До популяризації археологічної спадщини України насамперед долучилися: Національні заповідники – «Києво-Печерська лавра», «Софія Київська», «Ольвія», «Чигирин», «Чернігів стародавній», «Переяслав», «Херсонес Таврійський», заповідники «Більськ», «Трипільська культура», заповідник у м. Луцьк, «Давній Пліснеськ», «Неаполь Скіфський», «Калос Лімен». Книга видана у доступній формі з цінними світлинами. Вона стане цінною знахідкою для археологів, істориків, краєзнавців і всіх, хто цікавиться минулим України.

Кандидатка історичних наук (Польща, Варшава, Uniwersytet Warszawski) Олена Черненко дарує книгу про археологічні дослідження заступниці генерального директора з наукової та культурно-просвітницької роботи заповідника «Чернігів стародавній» Олені Ванжулі

До 200-річчя бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

У бібліотеці, одній із найдавніших науково-освітніх бібліотек Лівобережної України, працювало багато поколінь невтомних трудівників, беззавітно відданих обраній професії, вірному служінню її величності Книзі. Серед них – й ім'я Вячеслава Костянтиновича Пухтинського (1888 –1980), нині забутого українського вченого-антикознавця, педагога, історика, краєзнавця, філолога, бібліотекаря, який протягом шести років (1929 –1935) очолював бібліотеку Ніжинського інституту народної освіти.

Життєвий та професійний шлях В. К. Пухтинського (на фото) висвітлюється в статті, вміщеній у збірнику наукових праць «Література та культура Полісся. Вип. 93» (Ніжин, 2018). Тут також уперше публікуються його колоритні спогади про Ніжинську вищу школу. Зі статтю можна ознайомитися за посиланням:

<http://lib.ndu.edu.ua/.../bitstream/123456789/838/1/27.pdf>

Батурин — гетьманська столиця

Козацький рід не згасне повік

Колектив заповідника «Гетьманська столиця» впродовж тривалого часу веде активну пошукову роботу, досліджуючи невідомі сторінки історії Батурина. Завдяки їх праці багато загублених фактів історії містечка, забути імена громадських діячів та долі родин Батуринщини повернуто із забуття.

Даною публікацією продовжимо знайомити вас з родинами козацького стану Батуринського краю, зокрема родиною реставратора заповідника «Гетьманська столиця» Віктора Авули.

Для написання статті науковці опрацювали опубліковані джерела та архівні матеріали – метричні книги за 1896 – 1918 роки (Державний архів Чернігівської області) та спогади старожилів, що зберігаються в науковому архіві заповідника «Гетьманська столиця».

Корінь даного прізвища, слово «авул» – тюркського походження і означає назву селища у сільській місцевості в Середній Азії.

Першу згадку про ймовірного пращура Віктора Авули знаходимо у Реєстрі Війська Запорозького 1649 року. Це Васко Авула, козак Петрашківської сотні Черкаського полку.

Найраніша згадка про Авулу серед мешканців Батурина зустрілася нам у Відомості 1735 року. Батуринський козак Хведор Авула був власником земельної ділянки 0,18 га, мав коня і 2 волів.

У другій половині 1760-х років по вулиці Кривій, що пролягала батуринською Горбанівкою, зі своєю родиною мешкав 60-річний козак-підпомічник Іван Авула. На 8 нивах він вирощував хліб, тримав худобу, солодовню. Мав двох синів – Пантелеймона й Кліма.

Опрацювавши метричні книги Батуринських церков та співставивши отримані дані зі спогадами родини Авул, спробуємо реконструювати збереження станової ідентичності родини від Івана Авули до Віктора Авули.

Згідно родинних спогадів та записів метричних книг Покрови Богородиці церкви, парафія-

нами якої були мешканці північної частини Батурина, реконструюємо родовід батуринських козаків Авул. Відомості про прапрадіда Віктора Авули, Олєфіра Авули ми фіксуємо у метричній книзі Покровської церкви за 1899 рік. Згідно запису у ній, 21 лютого 1899 року у козацькій родині Луки Олєфіровича і Катерини Авули народжується донька Марина, а у 1903 році – син Сава.

Зі спогадів Михайла Авули (1932 – 2022), батька Віктора Авули, стало відомо, що його дід, Сава (Савелій) Авула, належав до козацького стану, займався млинарським промислом.

Родина жила у районі «На машині», де розміщувався млинарський комплекс. Дід Віктора Авули, Петро Авула (1893 – 1966), син Сави Авули, був одружений з Тетяною Москалець (1892 – 1966). Родина мала п'ятьох дітей: Марію 1919 року народження, Михайла 1923 р. н., Параску 1924 р. н., Ньюру 1925 р. н., Варвару 1929 р. н. Мешкали по вулиці Береговій (сучасна вул. Корнієнка, 5), продовжували займатись родинною справою – млинарством.

З настанням морозів водяні млини зупиняли свою діяльність, і Петро Авула починав збиратися у дорогу. Запрягав коней у сани і їхав по селах укладати договори на помел зернових в наступному році.

У 1930-х роках родина Авул втрачає свої статки. Під час колективізації, прикриваючись грабіжницькими законами, комунари відібрали у родини млин та обладнання до нього. Петро Авула не пішов працювати до колгоспу, заробляв на помелі збіжжя на власноруч виготовленому ручному млині. Після Другої Світової війни Петро Авула повернувся до рідного Батурина й працював на птахфермі ремонтником обладнання.

Батько Віктора Авули, Михайло, також все життя прожив у Батурині, на землі, що належала родині як станова. Працював монтажником з обслуговування радіомонтажних ліній й, попри

Михайло Авула. 1953 р.

Віктор Авула. 2023 р.

заборони, зберіг і передав історію свого роду Віктору Авулі.

Козацький рід даної родини продовжується й нині. Віктор Авула має двох синів – Костянтина і Артема та онука Енея, які сповідають життєві чесноти, як і їхні пращури!

Марина ХАРМАК
Надія ПРОКОПЕНКО

Неалкогольні напої батуринців у XIX столітті

Друзі, ми продовжуємо наше дослідження гастрономічної спадщини Батурина. Що ж з неалкогольних напоїв пили батуринці у XIX столітті? А те, що і зараз – узвар, компот, чай та непопулярний сьогодні буряковий квас.

Узвар давно здобув собі звання українського національного напою. Здавалося б, звичайний напій із сушених фруктів – та його смак не сплутати ні з чим. Яблука, груші, сливи та вишні висушували для домашніх потреб чи на продаж зазвичай у печах або над жаринами згаслого вогнища, тому у їхньому смаку були відчутні димні нотки. Наприклад, Надія Пилипівна Немідько (1936 р. н.) згадує, що вишні в їхній сім'ї сушили на даху хатини на сонці, а її дитячим обов'язком було їх час від часу «ворушити».

Всі опитані батуринці зазначають, що для того, щоб приготувати «смашний» узвар, потрібно було зварити у воді цукровий буряк, щоб вона набула солодкого смаку, а вже потім додати кришені (сушені фрукти). Основною вимогою при приготуванні узвару було дотримання послідовності закладання їх у посуд, враховуючи, що тривалість варіння фруктів до м'якості різна, а з перевареними фруктами узвар несмачний. Тому спочатку до готовності варили сушені груші та яблука, а потім клали сливи, вишні і давали один раз прокипіти. Ставили у холодне місце і давали настоятися протягом 5 – 6 годин. Перед приготуванням узвару сушені фрукти близько 3-х годин тримали у холодній воді для покращення смаку та зменшення часу варіння.

Батуринці варили узвар в печі як в свята, так і в будні дні, адже його вживали у будь-який час. Узвар був другою важливою стравою після куті на Різдво. Напій наливали у красивий полив'яний глечик і ставили поряд з кутею на покуті. Іноді гуцу з ягід висипали в миску і теж подавали до столу. При цьому груші, сливи, яблука подавали хвостиками догори, щоб їх було зручно брати.

Незмінним напоєм на теренах Батурина є «вар» – компот. Відмінність його від узвару полягала в тому, що він може готуватися зі свіжих або сушених, консервованих чи заморожених інгредієнтів. Компот готують як з одного виду ягід чи фруктів, так і змішуючи різні. Найчастіше в Батурині використовують яблука, груші, аличу, суницю, вишні, малину, абрикоси, сливи, шовковицю.

У XIX столітті чаєм називався тонізуючий та зігріваючий напій, заварений на травах та гілках

У експозиційному просторі музейного комплексу «Козацький двір», 2023 р.

фруктових рослин. Популярними рослинами для заварювання були листя іван-чаю, м'яти, материнки, чорниці, чебрецю, звіробою, пелюстки шипшини, липовий цвіт, свіжозрізані гілки вишні, малини, смородини, сливи тощо. З другої половини XIX століття з розвитком торгівлі в Україні споживання чаю (листя чайного дерева) проникає і у селянський побут. Враховуючи запити селян, торговці чаєм додавали до чайного листу січену м'яту, березові бруньки, знижуючи таким чином його ціну, але водночас і його якість. Протягом XX століття чаювання дуже поширилося і у міському та сільському середовищі стало повсякденним явищем.

Валентина Павлівна Сердюк (1944 р. н.) згадує про своє дитинство у дідуся Темнюк Федора Омеляновича (1888 – 1974 рр.) та бабусі Феодосії Семенівни Темнюк (1887 – 1971 рр.) розповідає: «Садовина складалася з яблунь старих сортів антонівки, пувітки, пепенки, груш – лимонки, гнилушки, слив – угорки, абрикосів, вишні-шпанки, чорної смородини, червоної порічки та малини. В печі сушили багато кришенів з яблук, слив, а груші – цілими. Варення з ягід і цукру варили в малих кількостях для особливо «дорогих гостей», й називали його «вергеня». Пам'ятаю, що чай з «вергеню» – то було найбільше свято!»

Родина була дуже роботяща, завжди тримали велике підсобне господарство – корову, теля, свиню, птицю (кури, качки, гуси). Тож на «третє» зазвичай подавали молоко, кисляк, сироватку або звичайний чай на вишневих гілках, смородинових чи малинових, компоти із кришенів, киселі з ягід.

Залишок якого молока виготовляли кисляк, ряжанку (молоко пряхється впродовж процесу топки печі, на малому вогні кілька годин до бежевого

кольору, потім в охолоджене до кімнатної температури молоко додається сметана у співвідношенні 5:1, перемішується й ставиться в тепле місце ще на добу), сметану, масло, м'який сир. Частину молочної продукції продавали на базарах в Бахмачі або Батурині по неділях. Займався цим дід Федір».

Популярним й дотепер в Батурині є різко-кислий смак, утворений унаслідок ферментування продуктів. На його означення нерідко вживають слово «квасний», яке походить від назви «квас». Цей напій, що є продуктом живого бродіння, вживали самостійно або використовували для приготування страв. Батуринці у XIX столітті віддавали перевагу буряковому квасу та квасу із соку дерев.

Жителька Батурина Катерина Іванівна Парфененко (1951 р. н.) й донині готує буряковий квас за рецептом своєї бабусі Ганни Махтеївни Лось (1901 – 1985 рр.): «Чистимо червоний столовий буряк, миємо, ріжемо на 2 – 4 частини, складаємо в діжку та заливаємо холодною, «сирою» водою й додаємо цукор, щоб швидше «укис». Якщо немає цукру то додавали кілька житніх сухарів, пригнічували і залишали вкисати. Коли квас починав бродити, діжку ставили у прохолодне місце. Його можна пити самостійно, бо гарно утамовує спрагу або брати за основу чи як заправку до страв: борщу, кваску чи кваші. Це був сезонний напій: виготовляли його восени, після збирання городини, і прагнули зберегти до пізньої весни, до нового врожаю буряків».

Й донині в Батурині, навесні, у період руху соків, збирають й п'ють свіжий березовий і кленовий сік, а також переробляють їх на квас. У XIX столітті щоб зробити квас, сік збирали у діжку та заправляли каліною чи журавлиною, додаючи медовий стільник або просто вошину. Квас бродив протягом тижня, потім його ставили у льох, аби пригальмувати процес ферментації.

Більшість вищезгаданих напоїв й зараз є поширеним в Батурині, вони не презентують бути «родзинками» в гастрономії, але є невід'ємним елементом життя, який передається ще з часів діда-прадіда та нагадують нам про гармонійну єдність людини з природою. Далі буде...

Оксана ЛОМКО

Автори публікацій – наукові співробітники Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця»

Повідомляє Національний заповідник «Гетьманська столиця»

Конкурс імені Андрія Розумовського

Національний заповідник «Гетьманська столиця» оголошує про проведення XII Обласного музичного фестивалю-конкурсу молодих виконавців імені Андрія Розумовського!

Андрій Розумовський – син українського гетьмана Кирила Розумовського, народився 22 жовтня 1752 р. в м. Глухів, він завжди підкреслював своє українське, козацько-гетьманське походження. Розвинутий мистецьким смак Андрія допоміг реалізувати та підтримати видатних представників Віденської класичної школи: Йозефа Гайдна, Вольфганга Амадея Моцарта. Особлива сторінка його життя та діяльності – це дружба та підтримка Людвіга ван Бетховена, що збагатила світ видатними творами: Симфоніями № 5 і 6 та Струнними квартетами № 7, 8 і 9, які розвинули нову епоху в історії музичного мистецтва. У період знайомства та взаємовпливу двох талановитих постатей, Андрія Розумовського та Людвіга ван Бетховена, світ отримав ще одну геніальну композицію – «Ода до радості».

Андрію Розумовському вдалося вписати прізвище своєї родини в європейське музичне мистецтво та своєю меценатською діяльністю підтвердити, що Україна завжди була частиною культурного європейського простору.

Обласний музичний фестиваль-конкурс молодих виконавців імені Андрія Розумовського – це виявлення талановитої молоді, яка має усвідомити внесок українських діячів у світову систему культурних цінностей.

Ми запрошуємо учнів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів взяти участь у конкурсі.

Фестиваль відбудеться в онлайн форматі.

Інформаційний лист та бланк заявки:

<https://baturin-capital.gov.ua/>
Контактна особа з організації питань – Юлія Фурсова
Тел.: +380683652198
email: b.palaz@ukr.net

«Пошкоджений, але не знищений»: історія, будівництво та обстріл драмтеатру в Чернігові

Театральне життя у Чернігові розпочалося ще у XIX столітті. Тоді вистави проводили переважно влітку та у приміщеннях, де торгували, наприклад, – у «хлібній шопі». Театр був у різних локаціях міста. Дерев'яний, був спалений німцями, проте театральна група продовжила гастролювати і дарувати людям емоції.

Коли побудували Чернігівський обласний академічний український музично-драматичний театр імені Т. Г. Шевченка там, де чернігівці та гості міста звикли його бачити, хто брав участь у будівництві, в оздоблювальних і монтажних роботах, в оформленні вестибюлю, фое, сцени, про унікальну люстру та як театр переживає наслідки російського ракетного удару 19 серпня 2023 року – до відкриття 98-го театального сезону, у матеріалі Ксенії Рекун.

Мода на театр

Театральне життя у Чернігові офіційно розпочалося з 1853 року. «24 лютого того ж року у Чернігові навпроти магістрату урочисто відкрили Міський дерев'яний театр. До цього вистави з 1840 по 1853 роки, переважно влітку, проводили у непристосованій «хлібній шопі» (на Красній базарній площі) – це приміщення для торгівлі хлібом», – розповів історик Максим Блакитний.

Відвідувати театр в другій половині XIX століття могли дозволити собі міщани та середнього достатку чернігівці. В той час, розповів Блакитний, була така собі мода на культуру і при навчальних закладах та установах почали діяти аматорські колективи.

«З 80-х років XIX століття почав діяти Чернігівський музично-драматичний гурток, керували яким свого часу відомий громадський діяч, меценат і політик Федір Лизогуб, міський голова Олександр Ханенко, лікар Іван Лагода. Понад 40 членів гуртка брали участь у виставах. Серед них, дворянин Григорій Глібов, Тишинська, Марія Руденко – вчителька іноземних мов, яка деякий час керувала театальною трупю».

Центр Чернігова. Торгові ряди на площі. 1901 рік. ФОТО: Максим Блакитний

Також за словами Максима Блакитного, 4 травня 1900 року у Міському театрі дали кілька сеансів апарату живої рухливої фотографії сінематографа братів Люм'єр.

На 1901 рік, додав він, у власності міста були: водогін, міський театр, літній театр, м'ясний і рибні ряди, м'ясний обоз, скотобійня, асенізаційний обоз, цегляний завод, афішні кіоски, електростанція і мережі, міський банк, ломбард, пральня.

З його слів, опікувався театром у перші роки існування губернський предводитель дворянства Микола Бороздна.

У 1903 – 1904 роках Чернігівська міська дума почала обговорювати побудову нової будівлі театру.

«Стара будівля була розрахова-

Микола Бороздна. ФОТО: Wikipedia

Вид на вулицю Магістратську: зліва міська дума, справа банк, а в нижньому правому кутку театр. ФОТО: Максим Блакитний

на десь на 450 місць. У 1905 році її перебудували і збільшили кількість місць до 1000. Згодом, місце, де постав театр отримав назву Театральна площа (Театральний сквер).

Будівлю театру використовували для: театральних вистав, як оперну сцену, для проведення концертних та шоупрограм.

«З гастрольями у Чернігові бували корифеї українського театру і музики – українська трупа під керівництвом Миколи Садовського, акторка Марія Заньковецька, композитор Микола Лисенко. Можна було побачити і почути: «Запорожець за Дунаєм», «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Степовий гість» (драма Бориса Грінченка), «Несчасне кохання» (драма Леоніда Манько), «Ромео і Джульєтта» (опера Гуно), «Ріголетто» (опера Верді)».

Літній дерев'яний театр на Валі

На початку XX століття у Чернігові почали будувати Літній дерев'яний театр на Валі.

«Та вже у 1910 році його почали перебудувати. Він був розрахований на 600 місць. У липні 1907 року у Літньому театрі відбувся концерт з цимбалами Войтиченка та Богда-

Літній дерев'яний театр на Валі. ФОТО: Максим Блакитний

новського, який був режисером та керівником драматичного ансамблю, який часто виступав у Літньому театрі».

Театральне життя наприкінці XIX – на початку XX століть розвивалося у вигляді аматорських театральних гуртків, що діяли на території Казарменної дільниці (військове містечко). Ставили вистави у офіцерському зібранні: «Назар Стодоля», «Запорожець за Дунаєм».

У 1922 році на Богоявленській вулиці, у будинку братів Беляєвих, діяв «Руський театр 25 октября».

Знищений німцями

Приміщення дерев'яного театру навпроти магістрату збереглося до 1941 року. В серпні його знищили німці під час бомбардування міста.

«Під час німецької окупації, наприкінці 1941 року, у Чернігові створили міський клуб, який мав: театральну трупу, хор, оркестр, ансамбль народних інструментів, ляльковий театр (протягом 1942 року було проведено 55 вистав і концертів; директор – А. Приходько). Також окремо діяв український театр імені Івана Котляревського».

Німці на центральній площі Чернігова. ФОТО: Дмитро Сіліч

Також, зі слів історика Максима Блакитного, з 1941 по 1943 роки відділ культури Міської управи Чернігова очолював Степан Баран-Бутович. Він опікувався культурним життям міста, у тому числі і театральним.

Після Другої світової війни

Після Другої світової війни (1945 рік, – ред.) центральна площа міста виглядала так:

Чернігів після Другої світової війни. Вид на центральну площу. ФОТО: копія з приватного зібрання голови Чернігівської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Костянтина Ягдовського (далі, до наступних фото – К. Ягдовський).

Як заснували чернігівський драмтеатр

З історії театру, яка вказана на сайті драмтеатру йдеться, що у червні 1941 року, творчий колектив театру, якраз перебував на гастролях у російському місті Орел. Вони розділилися на три концертні бригади, які виступали в частинах діючої армії.

«Частина акторів, яка повернулася до Чернігова, увійшла до складу партизанського з'єднання, що діяло на окупованій Чернігівщині, де створили «Театр Лісограду» і влаштували вистави і концерти для партизанів. У вересні 1943 року рештки театральної трупи, зібравшись у визволеному Чернігові, відновили роботу театру в приміщенні вцілілого Єлецького монастиря, обладнали сцену та організували глядацьку залу на 300 місць».

Є відомості про те, що трупа виступала і раніше. Це був пересувний театр, який носив ім'я Кобзаря. Заснували його у 1926 році, згідно з інформацією з сайту драмтеатру. Сталося це у місті Зінов'євськ (колишній Єлизаветград, згодом Кіровоград, нині Кропивницький), як пересувний Робсільтеатр імені Т. Г. Шевченка.

«У 1933 році Наркомосвіти УРСР відрядив шевченківців у повному складі для обслуговування населення новоутвореної Чернігівської області. На початку 1934 року трупа отримала статус Чернігівського обласного державного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка».

Відбудова

Будувати приміщення театру на площі, там, де чернігівці та гості міста його звикли бачити, почали після 1950-х років.

Будівництво драмтеатру. (К. Ягдовський).

Завершення будівництва драмтеатру. Збори до роковин революції. (К. Ягдовський).

«На початок 1959 року будівництво театру йшло незадовільно. Не було чіткого технологічного процесу будівництва, послідовності у виконанні робіт. Будівництвом театру займався підрядник – БМУ-1 облбудтресту, керівник – Віниченко, виконроб Мірошников. Погоджував план будівництва – головний архітектор міста Сергієвський. Брав участь у будівництві начальник облспостачзбуту Малявко».

«Протягом 1959 року у будівлі тривали оздоблювальні і монтажні роботи (вестибюль, фое, колони «одягали» у мрамур, монтаж сцени, службові приміщення). Бригадою мозаїчників і штукатурів керував Михайло Шрам, бригадою теслярів Володимир Синюк, бригадою електромонтажників Новіков. Також працювали майстри з Запоріжжя (вкривали штучним мрамуром колони у вестибюлі та фое). Зал розраховувався на 800 місць», розповів історик Максим Блакитний

Театр відкрили 21 листопада 1959 року, про що свідчить інформація в газеті «Деснянська правда».

«Колектив театру на відкритті показав присутнім виставу Олександра Корнійчука «Чому посміхалися зорі»».

Театр

за радянських часів 1960-ті роки

Масові зібрання біля драмтеатру. (К. Ягдовський).

1970-ті роки

Життя чернігівців у 1970-х роках. (К. Ягдовський).

Незалежна Україна

Парад до 9 травня на Красній площі у Чернігові. (К. Ягдовський).

«Пошкоджений, але не знищений»: історія, будівництво та обстріл драмтеатру в Чернігові

14 «Світ театральної чарівниці»

Сергій Мойсієнко став генеральним директором драмтеатру у Чернігові в 2015 році.

«За весь час свого перебування в театрі я займався тим, що ремонтував театр, робив його приємним як для глядача, так і артистів: заміна підлоги, паркет, стільців в залі, стенди, апаратура і багато чого ще. Тобто, всі ці килими, бархат, вся ця краса потихеньку з'являлась. І все хотілося зробити так, щоб людина, яка прийшла в театр, вона відчувала, що вона потрапила в інший світ – світ гармонії, краси, світ якоїсь театральної чарівниці».

За словами гендиректора, з 2010 року художнім керівником театру є Андрій Бакіров.

«Це перша п'ятірка режисури в Україні. Він лауреат премії імені Леся Курбаса по режисурі. В професійному світі – це вважається Шевченківська премія. Вище вже не буває просто. Людина, яка зробила вистави, як наприклад «Вій», який отримав першу національну премію в професійному загальноукраїнському конкурсі «Гра». Людина, яка збрала потужну трупу: митців, однодумців, театралів».

Наразі у театрі працює, як молоді, так і залишаються досвідчені актори. За словами Мойсієнко, загалом у театрі працює 186 людей.

Сергій Мойсієнко. ФОТО: Суспільне Чернігів

Андрій Бакіров. ФОТО: Суспільне Чернігів

«Багато таких ролей, характерів, які так, як викриває, наприклад, наша заслужена артистка Любова Колесникова чи Антоніна Баглій або Оксана Гребенюк, не зіграє ніхто. Там треба розуміння прожитих років, майстерність. Тому, ми мали надзвичайно потужний, гармонійний театр, який йшов вперед. Немає міста, немає області в Україні, де за останні п'ять років театр не побував на гастролях. І завжди оплески, майже завжди аншлаги. І нас чекали, нас приймали. Ми продовжуємо і далі цю роботу».

За час, коли театр очолює Сергій Мойсієнко, трупа була на гастролях в Україні, та за її межами. «Ми неодноразово були в Києві, Житомирі, Львові, Полтаві, Дніпрі, Кропивницькому, Одесі, Миколаєві, Херсоні. До повномасштабної війни відвідували Туреччину, Польщу, Білорусь. Але сьогодні до нас прийшла біда».

19 серпня 2023 року

Влітку 2023 року трупа почала готуватися до нового 98-го театрального сезону, та 19 серпня близько 11:30 російська крилата ракета «Іскандер» влучила у будівлю театру.

Театр зазнав руйнувань. Ракета влучила в дах, у фойє пошкодила люстру, частково пошкодили вікна.

Незважаючи на це, репетиції відновили через два дні після ракетного удару, розповів Мойсієнко.

«19 серпня по нас вдарили, а 22 серпня ми вже провели першу репетицію. Вона була на сцені, масова, при опущеній люстрі, при тому, що розібраний зал, і видно зі сцени дах. Але, поки погода дозволяла, ми налаштовані на те, щоб грати і працювати не тільки в тих приміщеннях, які у нас залишилися, а це, по суті, біла сцена і наша головна сцена, але й працювати на гастролі. Нами одразу було ухвалено рішення, що 15 вересня ми відкриваємо театральний сезон. В який спосіб і де це буде проходити, я поки не буду коментувати з питань безпеки».

Драмтеатр після удару російської ракети 19 серпня 2023 року. ФОТО: Суспільне Чернігів.

25 серпня у драмтеатрі опустили люстру в головній залі, яка важить близько трьох тонн. Вона змонтована на спеціальній конструкції на даху, в місці, поруч з яким вдарила російська ракета.

«Унікальна люстра, вона тут з 1959 року, з моменту відкриття театру. Робилася вона на замовлення в той час саме під чернігівський театр. Вона прослужила і відпрацювала всі ці роки», – розповів гендиректор.

30 серпня демонтували другу люстру, яка була розташована у фойє та важить близько

тону. Вона була майже знищена від влучання ракети.

Чернігівці, волонтери, працівники ДСНС, театралі наші, каже Мойсієнко, допомогли і допомагають розбирати завали та прибирати театр.

«Найголовніша наша проблема – дах. Він потребує капітального ремонту та значних ка-

Вид зверху на драмтеатр Чернігова. ФОТО: Суспільне Чернігів

піталовкладень. Адаже, в театрі розміщена апаратура, електрика, а осінь – це сезон дощів. Я більше переживаю за це».

Та попри все, Сергій Мойсієнко каже:

«Ми будемо самі визначати, як нам жити на власній землі, як нам будувати своє життя. Навіть в тих умовах, які на сьогодні нам нав'язує Росія. Чернігівський театр буде жити, він виживе при різних розкладах. Він будується, він родиться і через три роки ми будемо відзначати 100-річчя. І плануємо його відзначити у відреставрованій будівлі Чернігівського драмтеатру».

Ксенія РЕКУН
Суспільне Новини,
09.09.2023

11 підприємств отримали грант за програмою «ЄРобота»

Грантові кошти, а це 50 мільйонів гривень, агровиробники регіону зможуть використати на встановлення млину, ліній виробництва пелет, обладнання для розведення птиці та корів, виробництва олії та круп, переробки ягід тощо.

Сфера переробки – не єдиний напрям урядового проєкту «ЄРобота». Підприємці Чернігівщини мають змогу отримати мікрогранти на відкриття чи розвиток власного бізнесу, на закладання саду та виноградарства, тепличного господарства, гранти на реалізацію стартапу (у тому числі в сфері ІТ), а також кошти на навчання ІТ-спеціальностям.

Урядовий проєкт «ЄРобота» включає грантові програми, спрямовані на стимулювання підприємницької діяльності та створення робочих місць.

Подати заявку на участь у проєкті «ЄРобота» можна через портал Дія. Консультації на Telegram-каналі.

Чернігів допомагає армії

13 вересня відбулася 34 (позачергова) сесія Чернігівської міської ради VIII скликання. На засіданні були присутні 26 депутатів із 43, вони розглянули три десяткі питань.

Міська рада затвердила у новій редакції Програму шефської допомоги військовим частинам ЗСУ, Нацгвардії, Державної спецслужби транспорту та Держприкордонслужби, які розташовані на території міста. Змінами передбачена можливість виділення додаткових 20 млн грн з бюджету Чернігова для підтримки військових.

Загалом з бюджету міста на підсилення військових вже спрямовано до 160 млн грн.

Допомога при народженні дитини

Одноразову матеріальну допомогу при народженні дитини отримують 72 родини, які зареєстровані і перебувають у Чернігові. Загальна сума виплат 685 тисяч гривень. Виконком міськради 11 вересня погодив черговий список таких сімей.

Виплати здійснюються в рамках Програми підтримки народжуваності, яка направлена на покращення демографічної ситуації в місті.

Тож у вересні виплати з бюджету міста отримують: 29 сімей – по 5 тис. грн на першу дитину; 32 сім'ї – по 10 тис. грн на другу дитину; 8 сімей – по 20 тис. грн на третю дитину;

одна сім'я, в якій народилася четверта дитина, і сім'я, в якій народилася п'ята дитина, – по 20 тис. грн. сім'я, в якій народилася двійня, – 20 тис. грн.

Нажива на благодійних пожертвах

За публічного обвинувачення прокурорів Чернігівської обласної прокуратури Деснянським районним судом визнано винним жителя області, який незаконно використовував з метою отримання прибутку благодійні пожертви під час воєнного стану (ч. 3 ст. 201-2 КК України). Його засуджено до 4 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

За даними слідства, у березні 2023 року житель області разом з благодійною організацією організували укладення фіктивних договорів з фізичною особою-підприємцем.

про постачання деревини для мешканців, які опинились у складних життєвих обставинах, на виконання договорів, на банківський рахунок ФОП надійшли благодійні грошові кошти на загальну суму майже 1 млн 800 тис. грн. Організатори злочинної схеми перевели їх в готівку та частину коштів привласнили.

Викриття протиправної діяльності проводилося слідчими поліції області, за оперативного супроводу Управління СБУ в Чернігівській області.

Вісті з районів

За повідомленнями місцевих газет (вказано їхні назви).

Короп

Творчий конкурс

Публічна бібліотека Коропської селищної ради оголосила творчий конкурс на здобуття літературно-мистецької премії імені Василя Нікітіна, відомого земляка, журналіста, письменника. Конкурс проводиться у номінаціях Поезія, Проза, Література для дітей, Журналістика, Краєзнавство, Декоративно-прикладне мистецтво. Беруть участь автори та колективи, творчість яких пов'язана з Коропщиною. Прийом конкурсних робіт – по 24 вересня.

Благодійний турнір пам'яті героя

В Понорниці пройшов благодійний турнір з міні-футболу, присвячений пам'яті загиблого земляка, захисника України Віктора Григоровича Гончарова. Вчитель, тренер, він виховав багато талановитих футболістів. На його честь Денис Селянський і організував турнір. Взяти участь 6 команд з Понорниці, Деснянського і Коропа. Нагороди вручала вдова героя Олена Гончарова. Кошти, зібрані під час турніру, передають українським військовим.

«Нові горизонти»

Новгород-Сіверський

Житло – лікарці

Хірург Олена Приймак, випускниця Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця, другий місяць працює в центральній міській лікарні. Міська рада виділила їй службове житло, за Програмою підтримки надання медичної допомоги мешканцям громади. Лікарня запрошує медиків до себе на роботу.

Медичний коледж: додатковий набір

Комунальний заклад обласної ради «Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж» набрав першокурсників за двома спеціальностями: Лікувальна справа і Сестринська справа. Коледж з 1 вересня працює у змішаному форматі: три групи навчаються очно, шість дистанційно. Також заклад оголосив додатковий набір студентів за спеціальністю Сестринська справа. Заняття почнуться 1 жовтня. Коледж надає також передвещу освіту, випускники стають молодшими бакалаврами.

«Сіверський край»

Городня

Діти відпочили в Іспанії

Такою можливістю скористалися 120 дітей громади, яких іспанські родини запросили на відпочинок. Подорожі для дітей організували благодійні фонди «Світло Аратти», «Іди з нами», «Дитинство з НАД». Це було чудове знайомство з країною, цікаве проведення часу, оздоровлення.

«Новини Городнянщини»

Варва

Перемога у всеукраїнському конкурсі

Учасники самодіяльності Гнідинцівського сільського будинку культури взяли участь у Всеукраїнському конкурсі мистецтв «Рідний край», проведеному Громадською організацією «Динаміка успіху» та Благодійним фондом «Українська формула добра». Гран-прі конкурсу здобули: вокальний ансамбль «Мрія» (керівниця Інна Рубан-Оленіч, керівниця творчих колективів СБК); родинний дует Рубанів «Ой, поза гаєм та гаєм». Першу премію здобув вокальний дует «Кленова балада» (Таїсія Дрок, Інна Рубан-Оленіч).

«Слово Варвинщини»

Талалаївка

Тканини для воїнів

Редакція газети «Трибуна хлібороба» проводить серед мешканців громади збір тканин для пошиття постільної та чоловічої білизни для госпіталів. Зокрема, з цих тканин кравчині села Корінецьке вже пошили і передали в госпіталь 34 рушники, 63 наволочки, 14 просторадл, 72 трусів.

Жіночий футбол

В Талалаївці пройшов турнір з жіночого міні-футболу на кубок селищної ради. Змагалися команди з Талалаївки, Плугатаря та Ромнів.

«Трибуна хлібороба»

Корюківка

Юні аматори виступили у Латвії

Два колективи міського будинку культури – Театр танцю та моди «Fashion Zone» та вокальний ансамбль «Ритм» – десять днів провели в Латвії. Їх запросила влада міста Айзкраукле. Юні аматори сцени чудово виступили у братній прибалтійській країні.

«Маяк»

Вручено премію імені Михайла Коцюбинського

Напередодні дня народження класика української літератури Михайла Коцюбинського, 15 вересня, в музеї-заповіднику його імені відбулася визначна подія – цьогорічні лауреати Обласної літературно-мистецької премії імені Михайла Коцюбинського отримали свої нагороди. Премія була заснована у 1991 році. Нині вона існує в шести номінаціях.

Щорічний конкурс на премію починається з висування кандидатів. Їх висувають творчі спілки, громадські об'єднання, установи, організації, причетні до тематики конкурсу. Кандидатами можуть бути і мешканці інших областей країни. І серед лауреатів премії чимало таких людей, насамперед, наших земляків, відомих письменників.

Потім обласна комісія з премії (журі), що складається з фахівців, представників громадськості, проводить попередній відбір кандидатів і визначає номінантів, допущених до участі в творчому змаганні. Далі йде громадське обговорення номінантів. Рішення про визначення лауреатів ухвалює обласна комісія з премії. А юридично премія присвоюється рішенням обласної державної адміністрації.

Отож, лауреатами премії 2023 року стали (за номінаціями):

«Поезія» – поет і громадський діяч **Юрій Соколов**, за поему «Рубікон»;

«Проза» – письменниця **Валентина Михайленко** (Короп), за книгу «Скарб під знаком Риби»;

«Народознавство» – краєзнавець **Іван Кирієнко**, за книги «Черниш. Книга 1. Та Черниш. Книга 2. І хрестиком і довіржкою»;

«Декоративне та образотворче мистецтво» – художник **Андрій Черниш**, за цикл робіт «Співи Полісся»;

«Театральне мистецтво» – актриса **Чернігівського обласного молодіжного театру**, провідна майстриня сцени **Тетя-**

на Салдецька, за роль Кассандри у виставі «Кассандра» за творами Лесі Українки;

«Музичне мистецтво» – народна артистка України, викладачка музичного коледжу ім. Л. Ревуцького **Марина Гончаренко**, за особистий внесок у розвиток та популяризацію музичного мистецтва Чернігівщини та України.

Після офіційної частини заходу лауреатка **Марина Гончаренко** виконала кілька пісень. Також гості переглянули уривок із вистави «Рубікон» обласного молодіжного театру, за однойменною поемою лауреата **Юрія Соколова** у виконанні заслужених артистів України **Любові Веселової та Олексія Биша** (він був і ведучим заходу).

Нових лауреатів привітали друзі, шанувальники їхнього таланту. Привітав голову обласної організації Національної спілки краєзнавців України **Олександр Коваленко**, котрий вручив Почесні грамоти організації новим лауреатам **Валентині Михайленко та Івану Кирієнку**. Також вітав редактор нашої газети, лауреат премії **М. Коцюбинського Петро Антоненко**, котрий вручив кожному лауреату примірники обох своїх газет – «Світ-інфо» і «Струна» та свою нову книгу прози і поезії «Вечірнє танго».

Запрошують виставки

Вернісаж художньої фотографії

В Чернігівському художньому музеї імені Галагана діє фотовиставка сучасної художньої фотографії. «У нас присутні 11 учасників – це **Вадим Докторов**, у фотодуеті зі мною, а також 10 учнів і послідовників «Doctorov Photography». Роботи переважно зняті під час майстер-класів і навчальних курсів, які ми організували впродовж життя **Вадима Докторова**», говорить організаторка виставки **Валерія Собакар-Худояр**.

Вадим Докторов – сучасний український фотограф із міжнародним ім'ям. Він працював у фотодуеті зі своєю дружиною, моделлю **Валерією Собакар-Худояр**. Фотомитець пішов із життя 7 вересня 2021 року.

Ця виставка друга, до цього роботи експонувалися в столиці. Рішення виставляти саме в Чернігові – не випадкове. На початку свого творчого шляху саме тут відбувалася одна з перших виставок молодого і тоді ще невідомого фотографа – **Вадима Докторова**. «Ми хотіли привезти цю виставку сюди, в Чернігів, оскільки це рідне місто **Вадима Докторова**», зазначила організаторка.

«Нескорені міста-герої»: всеукраїнський мистецький проєкт

На всеукраїнській виставці «Нескорені міста-герої» представлені твори близько 30 авторів – художників, фотохудожників та поетів з різних регіонів України, які працюють в різних техніках та відображають власне бачення російсько-української війни.

Перша виставка в рамках проєкту відбулась у травні 2022 року та була присвячена місту **Маріуполь**. Надалі відбулись виставки на честь **Кривого Рога, Харкова та Миколаєва**.

Тепер же виставку, присвячену місту-герою **Чернігову**, відкрили у музеї сучасного мистецтва «Пласт-Арт», що на **Валу**.

«Чернігів фактично прийняв удар, закривши собою столицю. Цей проєкт присвячений світлій пам'яті всіх, хто віддав життя за Україну. Цей проєкт – присвята нашій майбутній перемозі», зазначив голова Національної спілки художників України **Костянтин Чернявський**

«На Зламі»

Мандрівну виставку можна побачити в Колегіумі, на **Валу**.

«На Зламі» подорожує країною з 2019 року та побувала вже у понад 40 містах України. Виставка складається з 18 стендів, кожен з яких присвячений одній із проблем – «зламам»: суспільним явищам, які вплинули на українське суспільство під час війни починаючи з 2014 року. «На Зламі» поєднує особисті історії зі статистичними даними. Вона демонструє особисті переживання постраждалих через злам звичного життя.

Експозиція працює щодня, без вихідних, з 10.00 до 18.00.

Картини Андрія Черниша

Виставка живопису Андрія Черниша

м. Чернігів
Літературно-меморіальний музей-заповідник М. Коцюбинського

«60 – не так вже і багато»: така назва персональної виставки живопису цьогорічного лауреата Обласної літературно-мистецької премії імені **М. Коцюбинського Андрія Черниша**. У Чернігівському літературно-меморіальному музеї Коцюбинського художник представив кілька робіт, написаних у ювілейний для нього рік, – пейзажі, портрети, натюрморти

Андрій Черниш родом із с. Пересопниці Рівненської області. Закінчив на відмінно факультет графіки Київського державного художнього інституту.

Музей працює щодня. З понеділка по п'ятницю – від 9:00 до 17:00, у суботу та неділю – від 10:00 до 17:00.

«Віртуальний спадок»

Український культурний фонд

Реалії сучасної війни обумовлюють у багатьох з нас переосмислення, пошук відповіді на нові й нові питання. Історія – це досвід поколінь, це джерело інформації, це інструмент самоідентифікації та само ідентичності.

Нині у **Прилуцькому краєзнавчому музеї ім. В. І. Маслова** реалізується проєкт зі збереження локальної спадщини «Віртуальний спадок».

На початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України музейна експозиція була розібрана. Нині музейні експонати повернулися до місця експонування, щоправда тимчасово.

Проєкт реалізується БО «Мистецькі барви» у партнерстві з краєзнавчим музеєм за фінансової підтримки **Українського Культурного Фонду**, під егідою компанії **SKEIRON**.

Створення віртуальної екскурсії покликане вирішити проблему збереження та доступності локальної спадщини в умовах воєнного стану. Основним продуктом проєкту стане віртуальна екскурсія з аудіо-гідом та 3D моделями 29 унікальних експонатів, таких, як козацька порохівниця, гармати, кіне сідло гетьмана **Лівобережжя України Данила Апостола**, геологія та інші.

Проєкт передбачає виготовлення промоційної продукції – листівок з зображенням унікальних музейних експонатів з доповненою реальністю та рекламних флайєрів.

Презентація продуктів проєкту передбачена на кінець вересня цього року.

Фотоконкурс «Життя як книга»

Обласна універсальна наукова бібліотека імені **Софії та Олександра Русових** проводить цей конкурс. Мета – популяризація книги і читання.

Номінації конкурсу: «Книга і війна», «Читаюча людина» (у побуті, навчанні, на природі, в незвичних ситуаціях); «Діти і книги», «Гумористичні фото».

До конкурсу приймаються фото в цифровому форматі, jpg, tif, розміром 25x38 см, 300 dpi. Вказувати прізвище, ім'я, по батькові автора знімку, телефон та повну адресу. Бажані цікаві коментарі та назви фотографій.

Фотографії надсилати за адресою: art.vm17@gmail.com (у темі листа вказати «Фотоконкурс»; у листі – номінація та назва роботи/робіт; фотографії надсилати у прикріпленому файлі до листа). Приймання робіт – по 23 вересня. Оголошення результатів та нагородження фіналістів і переможців – 30 вересня. Кращі роботи будуть відібрані для фотовиставки. Довідки за тел. (0462) 67-61-97.

Чернігівський футбол: чемпіонат України

В другому за рангом дивізіоні нашого футболу – Першій лізі, як і торік, виступає новий футбольний клуб «Чернігів». Ліга розділена на 2 групи, по 10 команд в кожній. Кращі команди груп на другому етапі чемпіонату сформують групу, команди якої боротимуться за чемпіонство і путівки у прем'єр-лігу. Інші команди гратимуться за збереження нинішньої приписки.

В турнірі багато відомих команд, які пограли і в еліті. В групі «Б», де виступає наша команда, грають «Інгулець», «Металург» (Запоріжжя), «Полтава», «Кремень».

В першому турі «Чернігів» 29 липня грав вдома, на стадіоні «Юність». З рахунком 3:2 наші перемогли столичний «Діназ». На жаль, після цього трапилася серія поразок, і вдома, і в гостях. Після 7 турів у наших було 9 забитих і 19 пропущених м'ячів. Набрали 3 очки і займали останнє місце в групі, відстаючи від передостанньої команди на 3 очки. У 8 турі «Чернігів» приймав 17 вересня вдома клуб «Гірник Спорт». Результат – 1:0 на користь нашої команди.

Цього літа отримала професійний статус команда «Кудрівка» з однойменного села донедавна **Сосницького району**. Вона допущена в Другу лігу, тобто третій дивізіон українського футболу. В турнірі 15 команд, які борються за вихід у Першу лігу.

В чемпіонаті «Кудрівка» стартувала 6 серпня, на виїзді на **Львівщині** в матчі з командою «Скала 1911». В напруженому поєдинку господарі перемогли – 4:3. А от в другому турі перший домашній матч у професійному статусі «Кудрівка» виграла 11 серпня у команди «Васт» з розгромним рахунком – 9:0.

Після 6 турів у «Кудрівки» 3 перемоги, нічия і дві поразки. Забито 17 і пропущено 6 м'ячів. 10 очок і 5 місце в турнірі. У 7 турі 18 вересня наші приймали команду «Чайка». Результат – 1:0 на користь нашої команди.

Корисні поради

Якщо утворився нарив, треба накласти суміш взятих в рівних частинах господарського мила, цибулі і цукру (цибулю і мило натерти на тертці). Робити це краще на ніч, зафіксувавши компрес пов'язкою. До ранку рана стане чистою.

При грибку на ногах слід промити уражені місця господарним милом, дати висохнути і обробити шкіру йодом. Крім того, для позбавлення від грибка на ногах, можна просто мити їх протягом тижня вранці та ввечері господарським милом.

Наша газета – на сайті в Інтернеті

Вже кілька років існує в Інтернеті сайт нашої газети «Світ-інфо». На цьому ж сайті розміщуються і всі номери нашого дочірнього видання – обласної літературно-мистецької газети «Струна». На сайті є всі номери обох газет за всі роки їх видання: «Світ-інфо» – за понад 11 років, «Струна» – за понад два роки. Всі публікації й ілюстрації можете легко скопіювати.

Адреса сайту: <http://svit11.wordpress.com>.

Чернігівський культурно-мистецький центр «Інтермеццо»

14000, м. Чернігів, вул. Шевченка, 9, тел (063) 236-18-03
<http://intermezzo.org.ua>. e-mail: kmc.intermezzo@gmail.com
ICQ: 605-110-856

Послуги: в продажі книги, музика, мистецтво, сувеніри, канцтовари, а також туризм, екскурсії, проведення презентацій, прес-конференцій, творчі зустрічі, кава, зручності.

Чернігівська міська організація Суспільної служби Світового конгресу українців

Види послуг: соціальний патронаж, видавнича діяльність, сприяння вихованню дітей, відродженню духовних і національних традицій. Вул. Шевченка, 9. Тел. (063) 236-18-03.

Газета виходить за сприяння Товариства Української Мови (США) і Міжнародної Фундації імені **Івана Багряного** (голова ТУМ і Фундації – професор **Віра Боднарук**, скарбник Фундації – **Олексій Коновал**).